

KUNNSKAPSGRUNNLAG FOR TILBUDSSTRUKTUR I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING I NORDLAND

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	5
1.1. Bakgrunn og formål	5
1.2. Informasjonskilder.....	7
2. Befolkningsutvikling.....	7
2.1. Elevgrunnlag.....	9
2.1.1. NEET (Not in education, employment or training).....	10
2.2. Befolkningsnedgang og «brain drain»	11
3. Utdanning i Nordland	11
3.1. Dagens offentlige videregående opplæringstilbud	14
3.1.1. Studieforberevende utdanningsprogram	18
3.1.2. Yrkesfaglig utdanningsprogram.....	19
3.1.3. Lærlinger	20
3.2. Overgangstall og gjennomføring	21
3.2.1. Overgang yrkesfaglig fra Vg2 til Vg3	22
3.2.2. Studieforberevende	23
3.3. Kapasitetsutnyttelse målt opp mot elevplasser.....	24
3.4. Videregående friskoler	27
4. Arbeidslivet i Nordland	28
4.1. Næringer i Nordland.....	29
4.1.1. Helse- og sosialtjenester	30
4.1.2. Varehandel.....	30
4.1.3. Bygg- og anleggsnæringen	31
4.1.4. Undervisning.....	31
4.1.5. Offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring.....	32
4.1.6. Industri.....	32
4.1.7. Transport og lagring	33
4.1.8. Jordbruk, skogbruk og fiske	33
4.1.9. Reiseliv (overnatting- og servering).....	34
4.2. Sysselsetting	35
5. Utdanning og arbeidsliv i regionene	38
5.1. Indre Helgeland.....	38
5.1.1. Utdanning.....	38
5.1.2. Nærings- og kompetansemiljø.....	41
5.2. Helgeland	42
5.2.1. Utdanning.....	42

5.2.2.	Nærings- og kompetansemiljø.....	44
5.3.	Salten.....	45
5.3.1.	Utdanning.....	45
5.3.2.	Nærings- og kompetansemiljø.....	49
5.4.	Lofoten.....	50
5.4.1.	Utdanning.....	50
5.4.2.	Nærings- og kompetansemiljø.....	52
5.5.	Vesterålen.....	53
5.5.1.	Utdanning.....	53
5.5.2.	Nærings- og kompetansemiljø.....	55
5.6.	Ofoten.....	56
5.6.1.	Utdanning.....	56
5.6.2.	Nærings- og kompetansemiljø.....	58

Figuroversikt

Figur 1	Befolkningsutvikling i Nordland. Kilde: SSB.no.....	7
Figur 2	Andel innbyggere i Nordland fordelt på Nordfylket, Salten og Helgeland. Kilde: SSB.no.....	7
Figur 3	Befolkningsutvikling i Nordland. Kilde: SSB hovedalternativ	8
Figur 4	Prosentvis befolkningsendring 2020-2030. Kilde: SSB hovedalternativ (MMMM).....	9
Figur 5	Hovedalternativ (MMMM) for framskrivning av 16-18-åringer i Nordland. Kilde: SSB.no	10
Figur 6	Yrkesfaglig utdanningsprogram i Nordland 2019/2020 fordelt på kjønn. Kilde: Udir.no	13
Figur 7	Elevtall på studieforbereende fag 2019/2020 i Nordland Vg1. Kilde: Udir.no.....	18
Figur 8	Elevtall fordelt på yrkesfaglig utdanningsprogram i Nordland 2019/2020 -Vg1. Kilde: Udir.no	19
Figur 9	Løpende lærekontrakter per utdanningsprogram, ungdomsrettslæring - utvikling. Kilde: Udir.no.....	20
Figur 10	Formidling til læreplass per utdanningsprogram, ungdomsrett 2019. Kilde Udir.no	21
Figur 11	Prosentvis fordeling av elever på Vg3 - Nordland. Kilde Udir.no	23
Figur 12	Gjennomføringsgrad studieforbereende - 2013 kullet. Udir.no	23
Figur 13	Fullført og bestått på normert tid/innen fem år på studieforbereende, sammenligning kjønn og Nordland/nasjonalt. Kilde: SSB.no.....	24
Figur 14	Antall sysselsatte i Nordland 2019 fordelt på bransje. Kilde: SSB.no.....	30
Figur 15	Arbeidsledige i Nordland 15-74 år. Kilde: SSB.no.....	35
Figur 16	Sysselsatte i Nordland fordelt på regionråd. Kilde: SSB.no	36
Figur 17	Prosentvis endring i antall sysselsatte i Nordland 2010-2019. Kilde: SSB.no.....	36
Figur 18	Utdanningsnivå blant sysselsatte i Nordland, 2019. Kilde: SSB.no	37
Figur 19	Sysselsatte fordelt på utdanningsnivå. Kilde: SSB.no.....	38
Figur 20	Utdanning i befolkningen. Kilde SSB.no	39
Figur 21	Framskrivning av 16 åringer Indre - Helgeland. Kilde: SSB.no (MMMM).....	40
Figur 22	Antall lærekontrakter Indre Helgeland	41
Figur 23	Utdanning i befolkningen. Kilde SSB.	42
Figur 24	Framskrivning av 16 åringer Helgeland. Kilde: SSB.no (MMMM)	43
Figur 25	Lærekontrakter og læreplassgarantier Helgelandsrådet	44
Figur 26	Utdanningsnivå i befolkningen 2019. Kilde: SSB.no	46
Figur 27	Framskrivning av 16 åringer Salten. Kilde: SSB.no (MMMM)	48
Figur 28	Lærekontrakter og læreplassgarantier Salten.....	48
Figur 29	Utdanningsnivå i befolkningen. Kilde: SSB.no	50
Figur 30	Framskrivning av 16 åringer Lofoten. Kilde: SSB.no (MMMM).....	51
Figur 31	Lærekontrakter og læreplassgarantier Lofoten	52
Figur 32	Utdanningsnivå i befolkningen. Kilde: SSB.no	53
Figur 33	Framskrivning av 16 åringer Vesterålen. Kilde: SSB.no (MMMM)	54
Figur 34	Lærekontrakter og læreplassgarantier Vesterålen	55
Figur 35	Utdanningsnivå i befolkningen. Kilde: SSB.no	56
Figur 36	Framskrivning av 16 åringer Ofoten (Narvik, Evenes, Ballangen og Tysfjord 2019). Kilde: SSB.no (MMMM).....	57
Figur 37	Lærekontrakter og læreplassgarantier Narvik/Evenes	58

Tabell 1 Offentlig videregående opplæringstilbud Vg1.....	14
Tabell 2 Opplæringstilbud Vg1	15
Tabell 3 Opplæringstilbud Vg2	16
Tabell 4 Opplæringstilbud Vg3	17
Tabell 5 Dimensjonering i videregående skole i Nordland fordelt på inntaksområde. Kilde: Kapasitetstilpasning 2020-2021	25
Tabell 6 Kapasitetsutnyttelse per 1. oktober 2019. Kilde: Videregående opplæring, statistikk 2019. Nordland fylkeskommune.	26
Tabell 7 Utdanningsnivå blant sysselsatte i Nordland og i Norge. Kilde: SSB.no	37

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og formål

Nordlands viktigste ressurs er menneskene som bor her. Det er kunnskap, kreativitet og skapertrang som gjør oss i stand til å løse morgendagens oppgaver. Et godt utdanningstilbud – der hvor folk bor – vil bidra til dette. Sterke fagmiljøer og relevante utdanningstilbud er fundamentet og bærebjelken i nordlandssamfunnet. Mange av de som utdannes i Nordland, blir også i Nordland.

Elevtallet i Nordland har vært nedadgående etter 2012, og vil fortsatt synke. Nedgangen er en konsekvens av lave fødselstall fra år 2000 og fram til i dag. Per 1. oktober 2019 hadde Nordland fylke 8 194 elever i videregående opplæring, mot 9 363 på samme tid i 2012, en nedgang på 12 prosent. Som en naturlig følge av mindre ungdomskull er det også gradvis færre elever som starter i videregående opplæring. Det blir gradvis viktigere at tilbudsstrukturen tilpasses hver skoles forventede elevgrunnlag, læreplasstilgangen, regionalt næringsliv og fremtidige kompetansebehov.

Utdanningsnivået i Nordland er lavere enn landsgjennomsnittet, noe som det blant annet gjennom *Nordlandsmodellen*¹ jobbes med å snu med en visjon om at alle som påbegynner videregående opplæring i Nordland skal fullføre. *Tilstandsrapporten*² er en årlig rapportering til fylkestinget om læringsresultat, gjennomføring, frafall og læringsmiljø for elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring. Tilstandsrapporten for 2019 viser at Nordland er på rett vei når det gjelder de viktigste kvalitetsindikatorne. Andelen av ungdomskull som fullfører og består videregående opplæring har steget seks år på rad, og vi ser at andelen som består opplæringen øker. Andelen elever som slutter i løpet av skoleåret synker også. Både elevundersøkelsen og lærlingundersøkelsen viser gode resultater, og mobbeandelen i elevundersøkelsen 2018 viser at Nordland har mindre mobbing enn nasjonalt snitt. Også lærlingundersøkelsen 2019 viser synkende mobbeandel.

Til tross for at gutter og jenter i Nordland står fritt når de skal velge utdanning, viser det seg at holdninger, tradisjoner og ideer knyttet til kjønn i stor grad former utdanningsvalg. Kjønnstereotype utdanningsvalg er utbredt i vårt fylke. Kjønnforskjellene i utdanning er en samfunnsutfordring fordi de kjønnforskjellene som finnes i videregående opplæring, kommer igjen også i høyere utdanning.

I studien Norwegian Arctic Adolescent Health Study fra 2003-2005 ble nær 5000 nordnorske 10. klassinger spurt om utdanningsplaner, skoleprestasjoner, lærevansker og hvilken betydning familie, venner og lærere har. Studien fant at de som hadde ambisjoner om en lengre akademisk karriere eller en yrkesfaglig karriere, fikk lite støtte fra venner og meldte om større grad av ensomhet og mobbing enn de som planla en kortere grad fra universitet eller høyskole. Den svake støtten kan forstås ved venners krav om likhet og det å ikke stikke seg ut³.

Unge motivasjon til å ta utdanning er tett koblet sammen med deres forhold til foreldre og venner samt tidligere skoleprestasjoner. Psykisk helse er også en avgjørende faktor med

¹ Fylkestingsak 022/2018 -Nordlandsmodellen – strategi for økt gjennomføring 2018 -2022

² Fylkestingsak 25/2020 – Tilstandsrapport for videregående opplæring i Nordland 2019

³ Elisabeth Valmyr Bania og Siv Kvermmo, UiT - <https://utdanningsforskning.no/artikler/hva-pavirker-ungdommens-utdanningsplaner/>

hensyn til om gutter og jenter fullfører eller faller fra utdanningen. Familie og skole spiller derfor en sentral rolle i å støtte og motivere ungdommene i deres utdanningsvalg slik at det blir enklere å velge utdanning ut fra egen motivasjon og ønske⁴.

Arbeidslivet i Nordland er mangfoldig, og de ulike regionene har sine særegne styrker. Store deler av fylkets industri er lokalisert på Helgeland, hvor man finner flere metall- og kjemivareprodusenter. Salten generelt, og Bodø spesielt, har mange tjenesteytende næringer. En betydelig andel av fiske- og akvakulturbedriftene er lokalisert til Lofoten og Vesterålen.⁵ Ofoten har store mineral- og kraftressurser, og har også de siste årene satset mye på turisme. Disse ulike styrkene bør det bygges videre på, og gjennom *Kompetansestrategien*⁶ skal fylkeskommunen ta en større rolle i å koordinere og utvikle kompetansepolitikken i fylket. Dette omfatter blant annet å kartlegge regionale kompetansebehov, formidle behov til tilbydere og tilrettelegge for etterspurte opplærings- og utdanningstiltak.

I foregående år har økningen i sysselsettingen vært størst i helse- og sosialfaglige yrker og i økonomi og administrative yrker. For samfunnsfaglige og juridiske yrker er jobbskapingen på mer enn to prosent. Industrien og bygg og anlegg har skapt flest nye jobber i 2019, men også primærnæringene skapte nye jobber siste år. Nedgangen i sysselsetting har vært størst i varehandel, reiseliv og transport. Totalt sett er det slik at dagens næringslivsstruktur i fylket i større grad enn i landet ellers er orientert mot arbeidskraft med relativt lav formalkompetanse.

Arbeidsmarkedet i Nordland, i Norge og i resten av verden er imidlertid i endring. Digitalisering og automatisering skaper et stadig økt behov for spesialisert kompetanse. I vårt fylke illustreres dette ved at det i 2019 var en nedgang i antall jobber for personer med lav formalkompetanse, samtidig som det ble skapt om lag 500 nye jobber for personer med høyere formalkompetanse⁷. Framskrivninger gjort av Samfunnsøkonomisk analyse⁸ viser at det vil være økt etterspørsel etter arbeidskraft med både høyere formell kompetanse og fag- og yrkesutdanning, mens det vil bli stadig færre arbeidsplasser til ufaglært arbeidskraft og mindre opplæring i arbeidslivet.

Arbeidslivet i Nordland fyller også en viktig samfunnsrolle gjennom å sørge for at egne ansatte opprettholder og får fornyet kunnskap, og ved å øke formalkompetansen i virksomheten. Når kompetansegraden i fylket øker, vil det ha ringvirkninger for hele nordlandssamfunnet og føre til økt innovasjon, større kunnskapsmiljøer, økt attraktivitet, konkurransekraft og høyere lønnsnivå.

Fylkeskommunen, i partnerskap med kommunene og arbeidslivet, jobber strategisk med å få flere ut i lære gjennom *Læreplassgarantien*⁹, øke andelen elever som fullfører videregående opplæring og å få flere voksne til å fullføre eller tilegne seg fagkompetanse. Det jobbes også med å øke rekrutteringen til høyere utdanning. Fylkets arbeid høster frukter, men dette er et langsiktig arbeid. For at den positive utviklingen skal fortsette må det være et stadig økende fokus på kvalitet og relevans.

⁴ Bania, E. V., Eckhoff, C., og Kvernmo, S., 2015

⁵ Fremtidens kompetansebehov i Nordland fylke, rapport 12-2018

⁶ Fylkestingsak 026/2020 – Kompetanse for arbeidsliv i endring - Kompetansestrategi for Nordland 2020 - 2024

⁷ Indeks Nordland 2020

⁸ Fremtidens kompetansebehov i Nordland fylke, Samfunnsøkonomisk analyse 2018

⁹ Fylkestingsak 27/2019 Læreplassgaranti i Nordland

I dette kunnskapsgrunnlaget redegjøres det for de premisser som må ligge til grunn når det fattes beslutninger for den framtidige tilbudsstrukturen i Nordland.

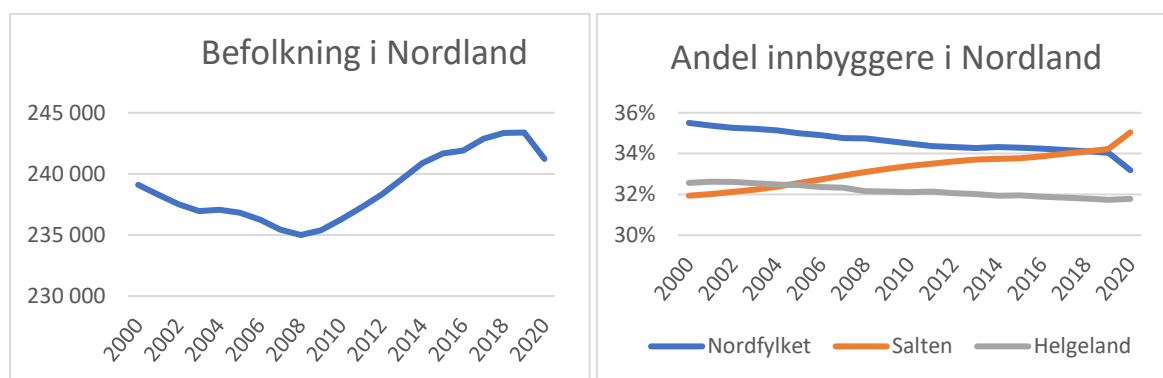
1.2. Informasjonskilder

Dette kunnskapsgrunnlaget er basert på datamateriale tilgjengelig for Nordland fylkeskommune, som for eksempel Perspektivmelding 2019 – 2022, Kunnskapsgrunnlag for regionvekstavtaler og Kompetansestrategi for Nordland 2020 – 2024. I tillegg er det benyttet andre datakilder, som for eksempel Indeks Nordland, Konjunkturbarometeret til Kunnskapsbanken i Nord-Norge (KBNN) og NAVs bedriftsundersøkelse. Statistikker er innhentet fra SSB, Utdanningsdirektoratet og Panda. Dette betyr at det er benyttet materiale som er samlet inn til andre formål, men som allikevel sier noe om utdanningstilbud, arbeidsliv og befolkningsutvikling i Nordland.

2. Befolkningsutvikling

Per januar 2020 var innbyggertallet i Nordland 241 235. Til tross for en befolkningsøkning i Nordland fra 2008 til 2018, ble det i løpet av 2019 totalt 2150 færre nordlendinger enn året før, og innbyggertallet havnet med det tilbake på 2015- nivå. Utviklingen er visualisert i figur 1 nedenfor. Av figur 2 ser man hvordan befolkningen er fordelt i fylket og hvordan utviklingen har vært, fordelt på inntaksområdene Helgeland, Salten og nordfylket. Totalt i perioden 2000-2020 har det vært en vekst i Nordland på 2126 innbyggere, hvorav Salten har økt med 8171 innbyggere, mens nordfylket og Helgeland har hatt en befolkningsnedgang på henholdsvis 4836 og 1209 personer¹⁰.

Tallene kan delvis forklares på bakgrunn av kommunale og fylkeskommunale endringer, og her er det særlig viktig å trekke fram Tjeldsund, som fra 1. januar 2020 ble en del av Troms og Finnmark fylkeskommune. Tjeldsund hadde ved årsskiftet 1259 innbyggere, som nå bor i Troms og Finnmark fylke. Dette gir en befolkningsvekst på 0,9 prosent i perioden 2000 – 2020. Til sammenlikning var det samlet for landet en befolkningsøkning på 20 prosent i samme periode.

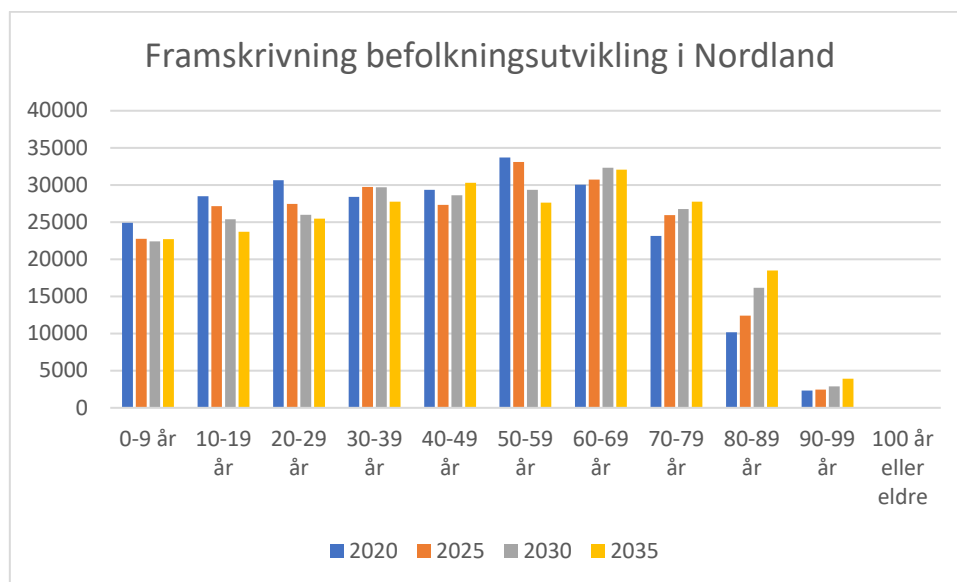

Figur 1 Befolkningsutvikling i Nordland. Kilde: SSB.no

Figur 2 Andel innbyggere i Nordland fordelt på nordfylket, Salten og Helgeland. Kilde: SSB.no

¹⁰ Tall er hentet fra SSB.no

På grunn av koronapandemien forventer SSB en nedgang i befolkningsveksten, på grunn av stengte grenser og lav mobilitet. Derfor går befolkningstallene fra en forventet vekst til en forventet nedgang. Fra 2020 og fram mot år 2030 er befolkningsendringen i Nordland anslått til å bli -0,7 prosent¹¹, mot et forventet landsgjennomsnitt på 4,81 prosent¹². Figuren nedenfor viser befolkningsutviklingen i Nordland basert på SSBs hovedalternativ¹³ (MMMM) fram til 2035. Framskrivningen forespeiler en særlig nedgang for aldersgruppene 0-9, 10-19, 20-29, 50-59, samt for aldersgruppen 10-19 år. Størst økning fram mot 2030 har aldersgruppene 70-79 og 80-89 og 90-99 år.

Figur 3 Befolkningsutvikling i Nordland. Kilde: SSB hovedalternativ

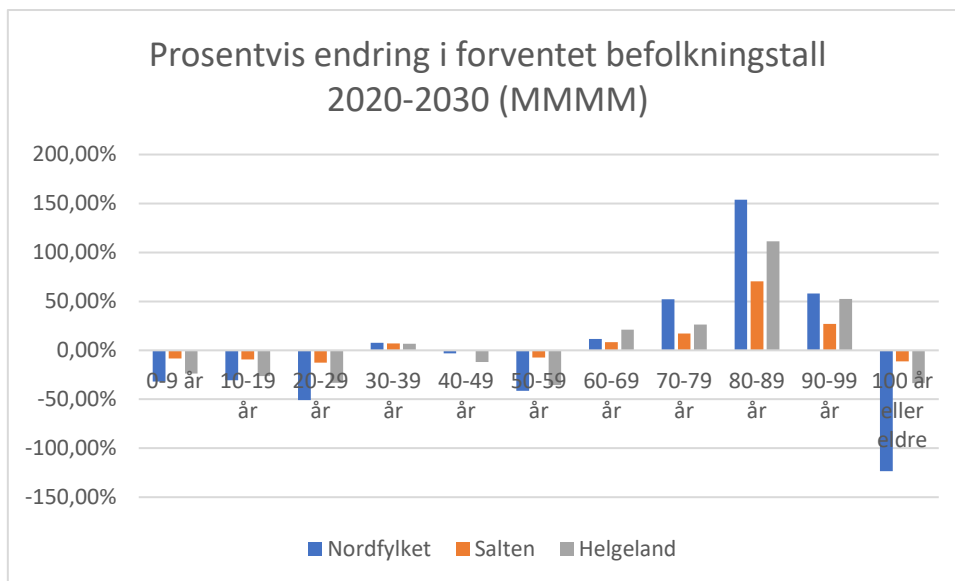
Endringen i antall innbyggere i figuren ovenfor vil følge oss framover. Nordfylket hadde 80 050 innbyggere per 1 januar 2020 og er de neste ti årene forespeilet en endring på -4,40 prosent. Salten hadde 84 535 innbyggere per 1. januar 2020 og er forespeilet en marginal vekst på rundt 0,2 prosent, mens Helgeland med sine 76 650 innbyggere er forespeilet en endring på -2,32 prosent fram mot 2030. På figuren nedenfor vises en grafisk framstilling av den prosentvise endringen i befolkningstall fra 2020 – 2030, fordelt på inntaksområdene i Nordland fylke¹⁴.

¹¹ SSB.no

¹² SSB.no

¹³ Framskrivningen er hentet ut 7. september 2020

¹⁴ Tall fra SSB.no hentet ut 7.september 2020

Figur 4 Prosentvis befolkningsendring 2020-2030. Kilde: SSB hovedalternativ (MMMM)

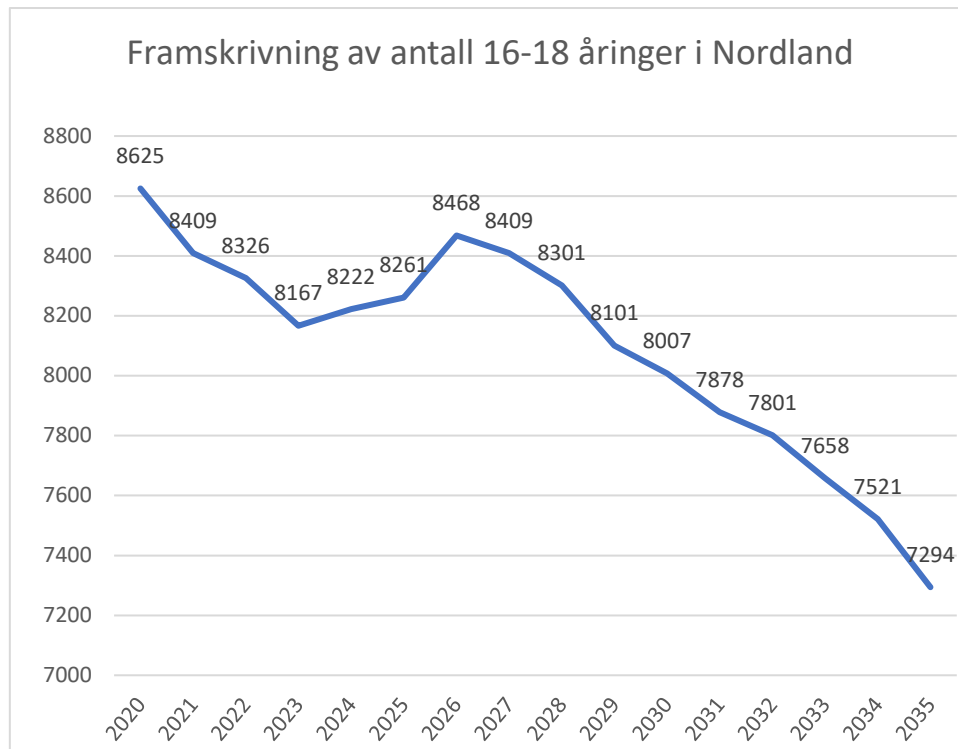
Av figuren framkommer det noen regionale ulikheter, men likt for alle er at 80-89 er den aldersgruppen som får størst prosentvis vekst i perioden, mens 20-29, 50-59, samt de over 100 er de aldersgruppene som får størst nedgang. Den store økningen i aldersgruppene 70-79, 80-89 år vil føre med seg et økt behov for ansatte i helse- og omsorgssektoren.

2.1. Elevgrunnlag

Antall barn som fødes i fylket vårt er en viktig faktor for befolkningsutviklingen generelt, og for dimensjoneringen av videregående opplæring får det spesielt stor betydning. I både 2018 og 2019 opplevde Nordland et fødselsunderskudd. Det betyr at Nordlands positive folketallsutvikling de seneste årene primært har sin årsak i innvandring, men også dette er i ferd med å avta og er redusert med hele 27 prosent siden 2010¹⁵.

Siden 2012 har det vært en nedgang i antallet 16-åringer i Nordland. I perioden fra 2012 til 2019 var det en nedgang på om lag 500 16-åringer¹⁶, fra rundt 3 300 til dagens nivå på 2 800 16-åringer. Denne trenden ser ut til å følge oss i fremtiden.

¹⁵ Indeks Nordland 2020/SSB

Figur 5 Hovedalternativ (MMMM) for framskrivning av 16-18-åringer i Nordland. Kilde: SSB.no

På figur 5 kan man se at antallet 16-18-åringer er ventet å synke fremover mot 2030. En slik framskrivning gir oss kun en indikator på hva framtiden bringer, de langsiktige prediksjonene er usikre. Det er knyttet spesielt stor usikkerhet til andelen innvandrere, siden denne gruppen har en svært høy grad av mobilitet, og få velger å bosette seg permanent i Nordland. På grunn av en periode med uvanlig høy innvandring i årene 2015 og 2016, med spesielt mange mindreårige.

2.1.1. NEET (Not in education, employment or training)

Begrepet NEET er en forkortelse for: **N**ot in **E**mployment, **E**ducation or **T**raining og beskriver gruppen unge, mellom 15 og 29 år, som ikke er i arbeid, under utdanning eller i annen type opplæring. En stor andel av disse er heller ikke arbeidssøkende.

I rapporten *Utenforskap blant ungdom i Nordland* fra 2018 har forskere fra UiT – Norges arktiske universitet brutt ned OECD¹⁷-rapporten; «Investing in Youth: Norway» slik at tallene og bakgrunns materialet viser Nordlands andel og utfordringer knyttet til NEET-ungdom. Rapporten viser at andelen NEET-ungdom i Nordland er på 14,3 prosent, som er sjette høyeste andelen av på landsbasis. Det betyr at rundt 6 500 personer i Nordland kan sies å være i en NEET-situasjon. De fleste av disse er kvinner og i all hovedsak ikke-immigranter (91 prosent).

I Nordland, som nasjonalt, har de med kun grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå størst sannsynlighet for å havne i NEET-kategorien. Selv om nesten alle starter på videregående utdanning, har 19 prosent av 25-34 åringene i Norge ikke fullført videregående utdanning. Dette ligger over OECD-gjennomsnittet på 16 prosent. Frafallet er særlig stort i yrkesfaglig utdanningsprogram. Den laveste andel NEET-ungdommer både i Nordland og i

¹⁷ Organisation for Economic Cooperation and Development

Norge finner man i storbyene, det vil si at de fleste bor i forstedene, på mindre tettsteder eller i spredtbygde strøk.

Nesten sju av ti NEET-ungdom i Nordland rapporterer om nedsatt fysisk eller psykisk funksjonsevne som medfører begrensninger i det daglige liv, og som har vart eller vil vare i seks måneder eller mer. Tendensen er den samme i resten av landet, men andelen med nedsatt fysisk eller psykisk funksjonsevne blant NEET-ungdom er betraktelig lavere på landsbasis sammenlignet med Nordland.

I Nordland vil derfor fokus på overgangen fra videregående opplæring til arbeidslivet være avgjørende for å lykkes med å redusere antall NEET-ungdom, samtidig som at yrkesfaglige utdanningsprogram i større grad tilpasses etterspørselen i arbeidsmarkedet. Rapporten viser også at tiltak særskilt rettet mot yngre kvinner vil også være svært relevante i Nordland.

2.2. Befolkningsnedgang og «brain drain»

En økende andel unge flytter ut av Nordland fylke, og når ungdommen drar, blir det færre fødsler og barn og mindre livskraftige lokalsamfunn. De siste årene har det vært en stor utflytting av unge i alderen 20-40 år, både blant de som er født her, men også for de som kommer fra utlandet. Men hvorfor flytter de?

I rapporten «Nye stemmer: En perspektivmelding fra landsdelens unge voksne»¹⁸ har 100 nordnorske unge mellom 18 og 34 år blitt intervjuet om hva som betyr mest når de gjør valg knyttet til blant annet utdanning, bosted og karrieremuligheter. Her uttrykker mange at man ikke kan «bli noe» dersom man bor eller studerer i Nord-Norge og at studietilbudet ikke alltid svarer til det arbeidslivet man finner her. Mange ser seg derfor nødt til å flytte ut av fylket for å studere og å jobbe. Ungdommene uttrykker nødvendigheten av å bygge kultur, arbeidsliv og identitet rundt de unike kvalitetene i landsdelen, istedenfor å være en dårlig kopi av andre og større byer.

Det er viktig at unge i Nordland gis muligheter til selvrealisering og utvikling og at Nordland i fellesskap bygger en nordnorsk stolthet, som også de unge kan ta del i. Skal man lykkes med dette, bør man skape kreative møteplasser, fokusere på bærekraftige løsninger, være attraktive for gründere og kontinuerlig arbeide med å se koblingene mellom identitet, utdanning og arbeidsliv.

3. Utdanning i Nordland

Det er en sterk sammenheng mellom elevers skolerresultater i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Svake faglige prestasjoner i grunnskolen er den viktigste enkeltforklaringen på manglende gjennomføring og frafall. Det er mye å tjene på å løfte svake resultater i grunnskolen. Det vil føre til at flere ungdommer klarer å fullføre det planlagte videregående opplæringsløpet, enten det er et yrkesfaglig eller et studieforberedende løp. Gjennomføring i videregående opplæring er viktig for å skaffe regionene kvalifisert og etterspurt arbeidskraft. Ikke minst er det av avgjørende betydning for hver enkelt ungdom som da har mye bedre forutsetninger for å skaffe seg varig tilknytning til arbeidslivet og dermed bedre økonomi, levestandard og totalt sett et solid grunnlag for et godt voksenliv.

¹⁸ https://www.kbnn.no/archive/kbspesial/Fra-Ord-til-handling_Minst.pdf

Nordland fylkeskommune har i dag 16 videregående skoler på totalt 28 lokasjoner som til sammen tilbyr et svært bredt spekter av utdanningsprogram. For skoleåret 2019-2020 var det omtrent 4500 elever ved studieforbereidende og omtrent 3700 elever ved yrkesfaglig opplæring og omtrent 2700 som er ute i lære. I tillegg er det tre videregående friskoler, med om lag 300 elevplasser.

En oversikt fra studieåret 2019-2020 viser at de aller fleste unge søker videregående opplæring nær bostedskommunen. Med dette som utgangspunkt kan man anta at de fleste unge vil søke videregående opplæring i sin bostedsregion.

Om lag 90 prosent av elevene som søker videregående opplæring i Nordland får sitt førstevalg innfridd, og lenge har dette vært en avgjørende faktor i en vellykket tilbudsdimensjonering. Dette er imidlertid i endring og framover vil fokuset på at flest mulig klarer å gjennomføre opplæringen, intensiveres. For å unngå å utdanne de unge til lediggang, er det derfor helt nødvendig å se utdanningstilbudet i lys av andre og vel så viktige hensyn: tilgang på læreplasser, regionalt arbeidsliv og framskrivinger av framtidig kompetansebehov.

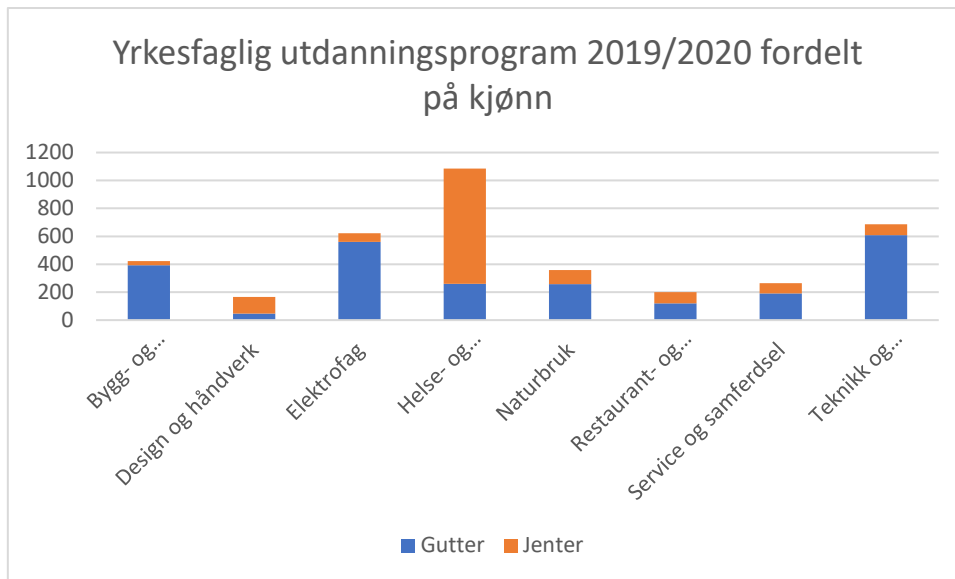
I Kompetansestrategien for Nordland 2020 – 2024 har Nordland fylkeskommune gjennomgått tilgjengelige data om fylkets framtidige kompetansebehov. Denne gjennomgangen viser at det fortsatt vil være stort behov for kompetanse på fagutdanningsnivå, særlig i sektorer som helse og omsorg og byggfag. Det vil også være et stadig økende behov for teknologer, leger og sykepleiere, lærere og ingeniører.

Det er viktig å arbeide for at de som velger yrkesfag har tilgang på læreplasser og kan fullføre med fag- eller svennebrev, og at Nordland får et økt antallet elever på studiespesialisering som kvalifiserer seg og søker til studiene det er spesielt behov for.

Studier som medisin, tannlege, ingeniør, informatikk og nanoteknologi krever at studentene har valgt bestemte fag i videregående opplæring. De elevene som gjennom skoleforløpet kvalifiserer seg som søkere til slike studier er gjerne de med studiespesialisering, og ofte også med realfag som fordypning. Elever som ikke har skaffet seg denne kompetansen i sitt utdanningsløp, må bygge på kompetansen sin i ettertid.

Holdninger, tradisjoner og ideer knyttet til kjønn former i stor grad utdanningsvalg. Til tross for at gutter og jenter står fritt når de skal velge utdanning, gjør mange et tradisjonelt og kjønnsstereotype valg. Argumentasjonen for slike utdanningsvalg tar ofte utgangspunkt i individuelle eller biologiske trekk og kan komme til uttrykk i ideer som at jenter er omsorgsfulle og gutter teknisk anlagt. Konsekvensene av dette er at det er flest gutter som søker seg til fag som bygg og anlegg og elektro, mens fag som helse og oppvekst domineres av jenter¹⁹. Dette illustreres i figuren nedenfor.

¹⁹ NOU 2019:19, 2019, s.27

Figur 6 Yrkesfaglig utdanningsprogram i Nordland 2019/2020 fordelt på kjønn. Kilde: Udir.no

Kjønnsforskjellene i utdanning er en samfunnsutfordring, fordi kjønnsforskjellene i videregående opplæring, gjenfinnes også i høyere utdanning. Nasjonalt er det slik at flere jenter enn gutter tar studieforberedende utdanning og hele sju av ti lærlinger er gutter²⁰. På individnivå reduserer kjønnsbaserte utdanningsvalg elevenes mulighetsrom, og det får konsekvenser for lønn, pensjon, livskvalitet og selvrealisering. På samfunnsnivå betyr det man ikke får realisert det potensialet og den kapasiteten som finnes i befolkningen - som jo er Nordlands viktigste ressurs.

Fylkets framtidige kompetansebehov er mangfoldig, og rekruttering til studiespesialisering og yrkesfaglige utdanninger er like viktige. Fylket vårt trenger kompetanse innen alle skolens fagområder. Den videregående skolen er en utviklingsaktør for både individ og samfunn, og i Nordland skal ungdommen få lov til å realisere seg selv, og med deres egne ord – *bli noe*.

²⁰ U.dir., 2018 for Stoltenberg-utvalget, 2019:3, s. 217

3.1. Dagens offentlige videregående opplæringstilbud

Nordland fylkeskommune tilbyr ungdomsrettselever utdanningsløp innen:

YRKESFAGLIG	STUDIEFORBEREDENDE
Bygg- og anleggsteknikk	Studiespesialisering
Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign	Studiespesialisering – forskerlinje realfag
Elektro og datateknologi	Medier og kommunikasjon
Helse- og oppvekstfag (yrkeskompetanse)	Helse- og oppvekstfag – studiekompetanse
Naturbruk	Kunst, design og arkitektur
Restaurant- og matfag	Idrettsfag
Teknikk- og industrifag	Musikk, dans og drama
Informasjonsteknologi og medieproduksjon	YSK – marine: yrkesfaglig studiekompetanse
Salg, service og reiseliv	Påbygging til generell studiekompetanse (Vg3)

Tabell 1 Offentlig videregående opplæringstilbud Vg1

Inn under utdanningsprogrammene ovenfor ligger det en lang rekke fagspesifikke utdanninger der man etter endt utdanning får fagbrev, svennebrev, yrkeskompetanse eller studiekompetanse.

Tabellene nedenfor viser en oversikt over dagens videregående opplæringstilbud fordelt på de ulike videregående skolene.

	18010 Brønnøysund vgs.	18021 Sandnessjøen vgs.	18024 Mosjøen vgs.	18027 Mosjøen vgs. ad Hattfjeldal	18033 Polarsirkelen vgs.	18039 Meløy vgs.	18041 Bodin vgs.	18042 Bodø vgs.	18051 Fauske vgs.	18054 Saltdal vgs.	18060 Knut Hamsun vgs.	18062 Knut Hamsun vgs. avd Steigen	18070 Narvik vgs.	18080 Andøy vgs.	18081 Sortland vgs.	18083 Sortland vgs. avd Øksnes	18089 Hadsel vgs.	18092 Aust-Lofoten	18093 Vest Lofoten
Vg0																			
Innføringstilbud for minoritetsspråklige		*	*		*			*					*		*		*	*	*
Vg1																			
Bygg- og anleggsteknikk	*		*		*			*	*				*				*		*
Frisør, interiør, blomster og eksponering			*				*						*						*
Elektro og datateknologi	*	*	*		*	*	*	*		*			*	*			*		*
Helse- og oppvekstfag	*	*	*		*	*	*	*	*		*		*	*		*	*	*	*
Helse og oppvekstfag SK 3-årig						*													
Idrettsfag		*	*		*		*		*				*		*				*
Idrettsfag m/alpint (landslinje)													*						
Idrettsfag m/friluftsliv											*								
Kunst, design og arkitektur							*												
Medier og kommunikasjon					*		*												
Informasjonsteknologi og medieproduksjon	*						*										*		
Musikk, dans og drama m/musikk			*					*							*				
Musikk, dans og drama m/dans								*											
Musikk, dans og drama m/drama					*														
Naturbruk			*	*		*									*				*
Naturbruk marine fag YSK 4-årig		*																	
Restaurant- og matfag			*		*		*						*						*
Salg, service og reiseliv							*							*				*	
Studiespesialisering	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Studiespesialisering forskerlinje					*	*	*	*	*	*		*	*				*	*	*
Teknikk- og industriell produksjon	*	*	*		*	*	*	*	*	*		*	*				*	*	*

Tabell 2 Oppføringstilbud Vg1

	18010 Brønnøysund vgs.	18021 Sandnessjøen vgs.	18024 Mosjøen vgs.	18033 Polarsirkelen vgs.	18039 Meløy vgs.	18041 Bodin vgs.	18042 Bodø vgs.	18051 Fauske vgs.	18054 Saltdal vgs.	18060 Knut Hamsun vgs.	18070 Narvik vgs.	18080 Andøy vgs.	18081 Sortland vgs.	18083 Sortland vgs. av Øksnes	18089 Hadsel vgs.	18092 Aust-Lofoten	18093 Vest Lofoten
Vg2																	
Bygg- og anleggsteknikk																	
Anleggsteknikk (landslinje)								*	*								
Byggteknikk	*		*	*			*	*		*	*				*		*
Klima-, energi- og miljøteknikk				*			*	*							*		
Overflateteknikk							*										
Design og håndverk																	
Design og tekstil																	
Medieproduksjon															*		
Frisør			*			*					*				*		
Interiør og utstillingsdesign						*											
Elektrofag																	
Automatisering				*		*			*						*		
Data og elektronikk						*					*						
El-energi		*	*	*	*	*		*		*	*				*		*
Flyfag (landsdekkende)							*										
Helse- og oppvekstfag																	
Ambulansefag		*									*						
Barne- og ungdomsarbeiderfag	*		*	*			*	*			*				*	*	
Barne- og ungdomsarbeiderfag – vekstmodell					*												
Helsearbeiderfag	*	*	*	*			*	*		*	*				*	*	*
Helsearbeiderfag – SK – 3-årig							*										
Helsearbeiderfag – vekslingsmodell					*												
Helseservicefag				*			*								*		
Hudpleie			*														
Idrettsfag																	
Idrettsfag		*	*	*		*		*			*		*				*
Idrettsfag med friluftsliv										*							
Idrettsfag med alpint (landslinje)											*						
Kunst, design og arkitektur																	
Kunst, design og arkitektur				*		*											
Medier og kommunikasjon																	
Medier og kommunikasjon				*		*											
Musikk, dans og drama																	
Dans								*									
Drama				*													
Musikk			*				*						*				
Naturbruk																	
Akvakultur					*								*				
Akvakultur YSK 4-årig		*															
Fiske og fangst					*									*			*
Heste- og hovslagerfag				*													
Landbruk og gartneri				*									*				
Skogbruk			*														
Restaurant- og matfag																	
Matfag				*			*										
Kokk- og servitørfag	*		*	*			*				*						*
Service og samferdsel																	
IKT-servicefag	*			*		*		*			*		*				
Reiseliv							*									*	
Salg, service og sikkerhet							*						*				
Transport og logistikk		*					*								*		
Studiespesialisering																	
Realfag	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Språk, samfunnsfag og økonomi	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Realfag, forskerlinje				*		*					*				*	*	*
Teknikk- og industriell produksjon								*									
Arbeidsmaskiner								*									
Bilskade, lakk, karosseri				*													
Kjemiprosess			*	*	*												
Kjøretøy				*			*				*				*		
Maritime fag		*			*												*
Industrieteknologi	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Tabell 3 Opplæringstilbud Vg2

	18010 Brønnøysund vgs.	18021 Sandnessjøen vgs.	18024 Mosjøen vgs.	18033 Polarsirkelen vgs.	18039 Meløy vgs.	18041 Bodin vgs.	18042 Bodø vgs.	18051 Fauske vgs.	18054 Saltdal vgs.	18060 Knut Hamsun vgs.	18070 Narvik vgs.	18080 Andøy vgs.	18081 Sortland vgs.	18089 Hadsel vgs.	18092 Aust-Lofoten	18093 Vest Lofoten
Vg3																
Design og håndverk																
Interiør						*										
Elektrofag																
Automatiseringsfaget				*		*			*							
Avionikerfaget (landslinje)							*									
Flytekniske fag (landslinje)							*									
Romteknologi												*				
Helse- og oppvekstfag																
Helsesekretær														*		
Hudpleier			*													
Apotekteknikk							*									
Tannhelsesekretær							*									
Idrettsfag																
Idrettsfag		*	*	*		*		*		*	*	*				*
Idrettsfag m/friluftsliv									*							
Idrettsfaget m/alpint (landslinje)										*						
Medier og kommunikasjon																
Medier og kommunikasjon				*		*				*						
Musikk, dans og drama																
Dans							*									
Drama				*												
Musikk			*				*					*				
Kunst, design og arkitektur																
Kunst, design og arkitektur				*		*										
Naturbruk																
Landbruk			*										*			
Studieforberedende Naturbruk			*													
Studiespesialiserende																
Påbygning til GSK	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Påbygning til GSK etter yrkeskompetanse	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Realfag	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Realfag, forskerlinje				*		*				*						
Språk, samfunnsfag og økonomi	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Språk, samfunnsfag og økonomi m/musikk										*						
Teknikk og industriell produksjon																
Anleggsmaskinmekaniker (landslinje)							*									

Tabell 4 Opplæringstilbud Vg3

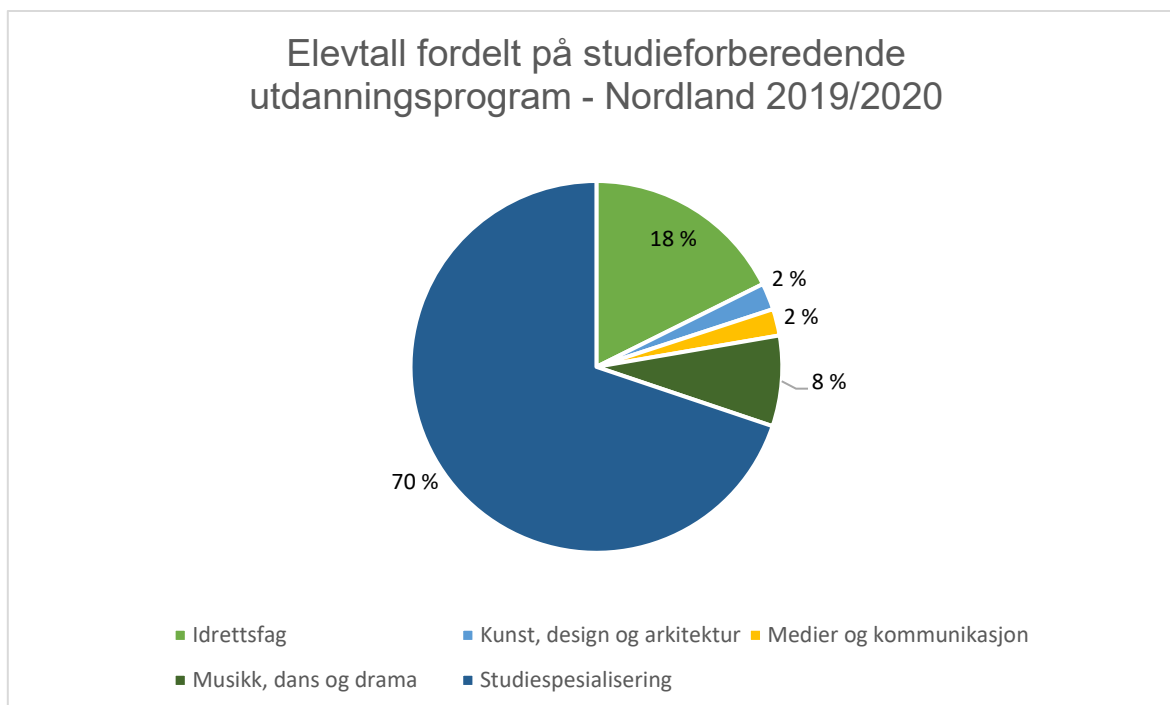
For voksne er det mulig å søke et steds- og samlingsbasert opplæringstilbud. Høsten 2020 er det oppstart på sju ulike studiesteder innen fem utdanningsprogram. Målgruppen for disse tilbudene er voksne over 25 år med rett til videregående utdanning. Tilbudene rekrutterer i dag hovedsakelig minoritetsspråklige.

Nordland fylkeskommune tilbyr også e-opplæring gjennom Nettskolen i Nordland. Nettskolen har til enhver tid mellom 500 og 600 voksne deltakere under opplæring i ett eller flere fag. Nettskolen i Nordland har følgende opplæringstilbud:

- Programfag innen naturbruk, helse og oppvekstfag, service og samferdsel og studiespesialisering.
- Fellesfagene i yrkesfag og studieforbereende
- Matematikk på videregående nivå for elever i ungdomskolen.

3.1.1. Studieforbereende utdanningsprogram

Elever som velger et studieforbereende utdanningsprogram ved den videregående skolen kan i dag velge mellom følgende: studiespesialisering, medier og kommunikasjon, kunst, design og arkitektur, idrettsfag og musikk, dans og drama. I tillegg ligger påbygning til generell studiekompetanse (Vg3) under studieforbereende. Antall elever som har søkt studieforbereende fag har vært relativt stabilt i forhold til totalt søkertall de siste årene. I 2020 var det 47 prosent som søkte seg til studieforbereende utdanningsprogram²¹. Elevantallet på de ulike studieforbereende utdanningsprogrammene vises i figuren nedenfor.

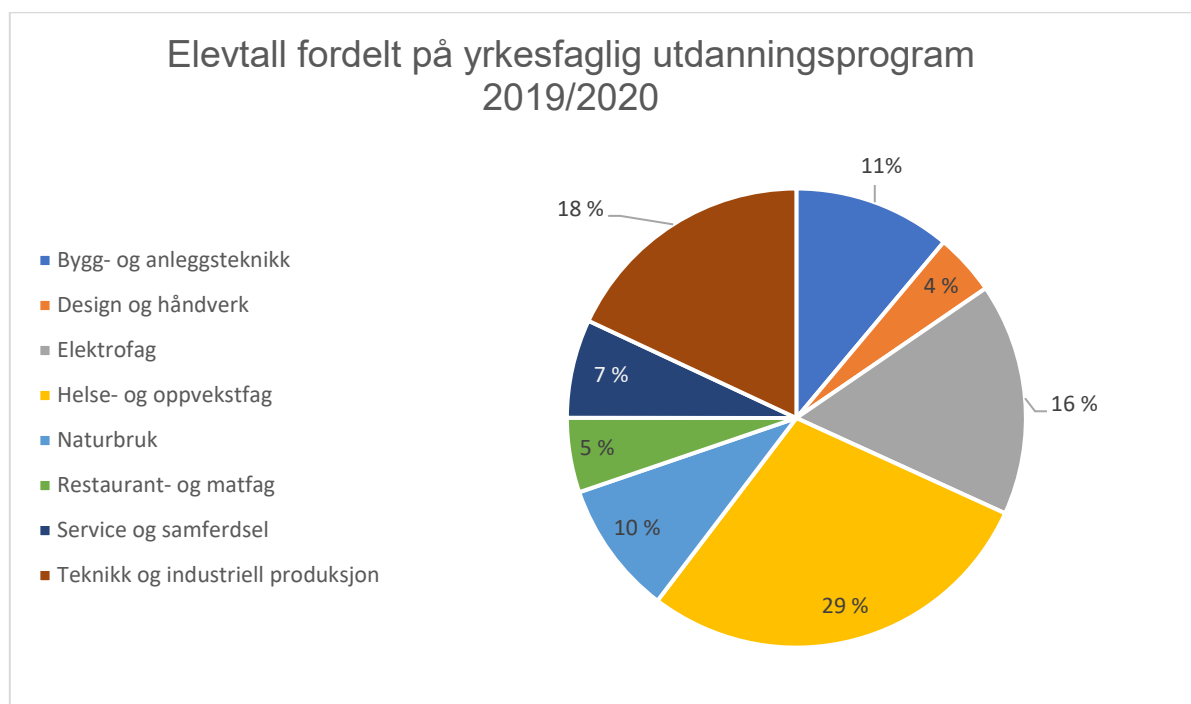
Figur 7 Elevtall på studieforbereende fag 2019/2020 i Nordland Vg1. Kilde: Udir.no

²¹ Udir.no

Figuren ovenfor viser at studiespesialisering er det desidert største studieforberevende utdanningsprogrammet, men siden skoleåret 2015-2016 har det vært en nedgang på om lag 6 prosent i antall elever på studiespesialisering (Vg1). Nedgangen kommer til tross for flere tiltak og kampanjer for å øke rekrutteringen til studiespesialisering generelt og realfag spesielt. Lærere, sykepleiere, leger, teknologer og ingeniører tilhører alle yrkesgrupper som trengs i Nordland fylke og det er derfor avgjørende at elevtallet på studiespesialisering ikke fortsetter å synke. Det er viktig med informasjon, god rådgivning og karriereveiledning i grunnskolen, for å sikre at det gjøres riktige valg i videregående opplæring.

3.1.2. Yrkesfaglig utdanningsprogram

Nordland har historisk vært et utpreget «yrkesfag-fylke», og slik er det i dag også. I 2019 valgte 57 prosent av elevene yrkesfag, mot 52 prosent nasjonalt. Blant gutter var det 66 prosent som valgte yrkesfag²².

Figur 8 Elevtall fordelt på yrkesfaglig utdanningsprogram i Nordland 2019/2020 -Vg1. Kilde: Udir.no

Helse- og oppvekstfag er det programområdet som rekrutterer flest elever i Nordland. I 2019-2020 var det 593 elever på Vg1 helse- og oppvekstfag. Målt i antall sysselsatte er helse- og omsorgssektoren Nordlands største næring, og god rekruttering til utdanningsprogrammet svarer godt til det framtidige kompetansebehovet i fylket, men mange velger påbygging til generell studiekompetanse som sitt Vg3. På denne måten blir den faktiske rekrutteringen til helsefagarbeidere svak, og betydelig lavere enn tallene på Vg1 og Vg2 skulle tilsi. Svært mange av de som velger påbygging, fortsetter med studier som sykepleie, barnehagelærer eller andre relevante yrker for helse- og oppvekstelever. Forskning viser at mange av elevene på helse- og oppvekstfag som velger påbygging til studiekompetanse på Vg3 ikke fullfører utdanningen. De som fullfører presterer i stor grad svakere enn elever som har tatt ett ordinært allmennfaglig studieforløp, noe som kan medføre at de senere får problemer med å kvalifisere seg til høyere utdanning²³

²² Videregående opplæring i Nordland, tilstandsrapport 2019

²³ NOU 2020:2, s. 168

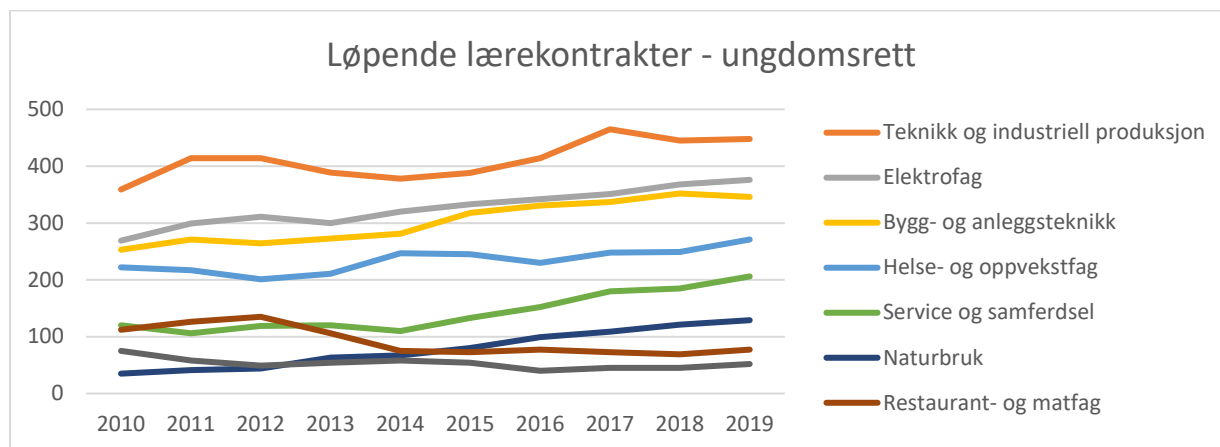
Teknologi og industriell produksjon er Nordlands nest største utdanningsprogram med 399 elever på Vg1 skoleåret 2019-2020, en liten økning fra 2019. Det tredje største utdanningsprogrammet er elektrofag med 304 elever på Vg1.

De siste fem årene har det vært størst økning i antall arbeidsplasser innenfor industri og bygg- og anleggssektoren. Det har spesielt vært næringsmiddelindustrien og spesialisert bygg- og anleggsvirksomhet som har bidratt til veksten. Til tross for et stort behov for denne typen kompetanse, har antallet som søker bygg- og anleggsfag blitt redusert med i underkant av 100 elever siden 2012. Skoleåret 2019-2020 var det kun 206 elever på Vg1 bygg- og anleggsteknikk i Nordland, samtidig som sektoren melder om stadig økende behov for arbeidskraft²⁴

3.1.3. Lærlinger

En av de viktigste årsakene til frafall i videregående opplæring er at ikke alle yrkesfagelever får lærekontrakt etter at de har fullført skoledelen av utdanningen med Vg2 i skolen. Per 1. oktober 2019 var tallet på løpende lærekontrakter 2749. Nordland fylkeskommune jobber aktivt med å rekruttere flere læreplasser og flere nye lærebedrifter og å få formidlet flere søkere til læreplass. Dette krever et tett samarbeid mellom arbeidslivet, skolene og fylkeskommunen. En av de viktigste barometrene for behovet for faglært arbeidskraft er antall tilgjengelige læreplasser.

Nordland fylkeskommune er i gang med å innføre *Læreplassgarantien*²⁵. Den skal gi tilbud om læreplass til alle kvalifiserte søkere innenfor gitte kriterier. Etter vedtak skal garantien være gjeldende fra juni 2021. Hensikten med å innføre en slik garanti er å gi forutsigbarhet og trygghet for elevene om at de er sikret læreplass. Målet er i første omgang å øke antallet elever som gjennomfører videregående opplæring, men også å sørge for at næringer og bransjer har tilstrekkelig med kompetent arbeidskraft nå og i framtiden.

Figur 9 Løpende lærekontrakter per utdanningsprogram, ungdomsrettslæring - utvikling. Kilde: Udir.no

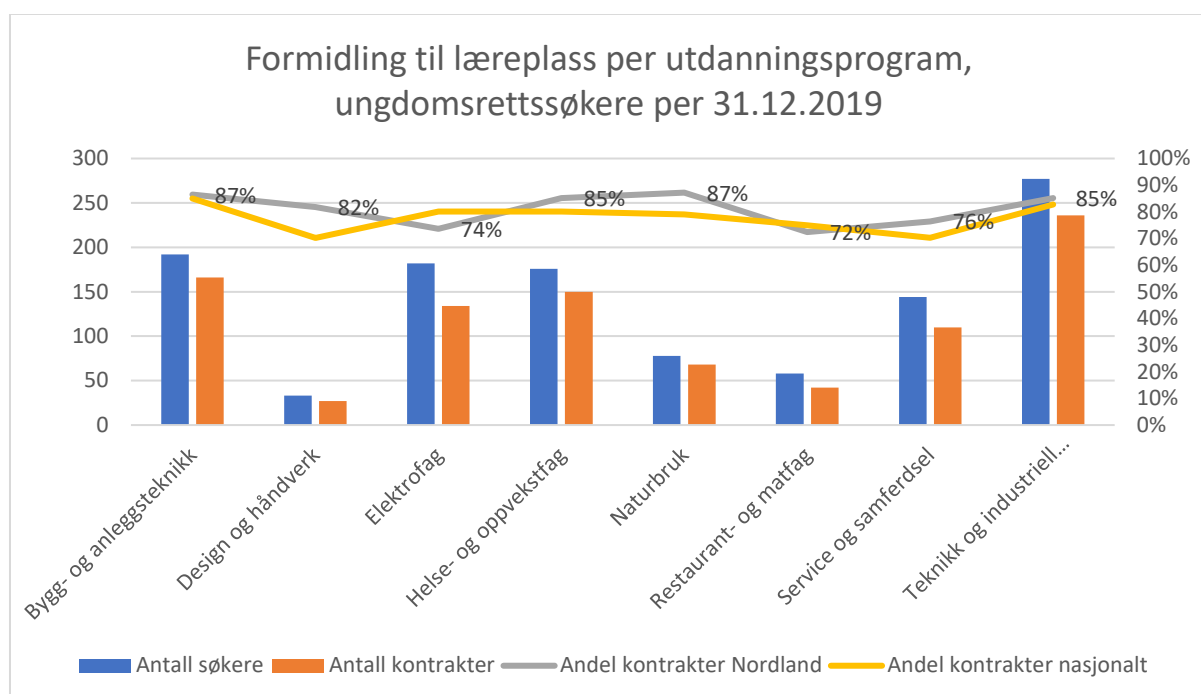
Figuren ovenfor viser utviklingen i antall lærekontrakter fra 2010 – 2019. Alle tall er per 1. oktober. Det vært en positiv utvikling i antall lærekontrakter innen de fleste næringer i perioden, kun restaurant- og matfag og design og håndverk har hatt fallende antall lærlinger. Dette gjenspeiler nasjonale trender som viser at akkurat disse utdanningsprogrammene har problemer med å få elevene ut i lære. Det har også vært en liten nedgang i lærekontrakter

²⁴ NAVs Bedriftsundersøkelse 2019

²⁵ FT-027/2019

innen teknikk og industriell produksjon fra 2017 – 2018, samt en knapp nedgang i bygg- og anleggsteknikk fra 2018 – 2019. Som figur 10 viser har utdanningsprogrammet naturbruk hatt en firedobling av antall lærekontrakter. Dette skjer både takket være økt etterspørsel etter fagarbeidere i akvakultur og marine næringer og fordi Nordland er med i et forsøksprosjekt der det også inngås lærekontrakter i landbruksfag. Service og samferdsel er et annet utdanningsprogram som har hatt god utvikling de siste årene.

Figuren nedenfor viser at naturbruk var utdanningsprogrammet med best formidlingsandel, hvor hele 87 prosent av ungdomssøkerne fikk lærekontrakt, tett fulgt av bygg- og anleggsteknikk med 86 prosent. Nordland har bedre formidlingsandel enn landssnittet i bygg- og anleggsteknikk, design og håndverk, helse- og oppvekstfag, naturbruk, service og samferdsel og teknikk og industriell produksjon, men ligger dårligere an på elektrofag og restaurant- og matfag. Lavest formidling har restaurant- og matfag der 72 prosent av søkerne fikk læreplass.

Figur 10 Formidling til læreplass per utdanningsprogram, ungdomsrett 2019. Kilde Udir.no

Det er en stor differanse mellom antall inntatte elever til yrkesfag og antallet elever som går over i lære. Høsten 2018 var det 1700 elever registret på Vg2 yrkesfag i Nordland hvor det var cirka 800 reelle søkere til læreplass. Det vil si at mer enn over 900 av elevene aldri søkte læreplass. I denne gruppen er det cirka 20 prosent som velger påbygging til generell studiekompetanse, andre gjør omvalg. Det er viktig å få flere til å velge læreplass, slik at arbeidslivet får effekten av den satsingen som Nordland gjør på yrkesfag samt at man ved god veiledning kan redusere omvalgsprosenten i Nordland.

3.2. Overgangstall og gjennomføring

Overgangstall gir informasjon om hvordan ungdomskull beveger seg gjennom videregående opplæring. Informasjon om overganger kan ikke si noe direkte om hvor mange som kommer

til å fullføre og bestå opplæringsløpet, men det er likevel rimelig å anta at økning i andelen med ordinær progresjon vil føre til en økt andel fullført og bestått. Majoriteten av elevene har 'progresjon', det vil si at de har overgang til et programområde på neste nivå. Det er også noen elever som tar samme nivå på nytt. Det kan skyldes omvalg eller at de har så dårlige resultater at de ikke fyller kriteriene for å bli tatt opp på neste nivå. Den tredje kategorien er 'ute av videregående opplæring'. Der finner man de som var elev 1. oktober ett år, men som ikke er registrert i opplæring på neste trinn. Det kan enten være fordi de sluttet i løpet av skoleåret eller at de fullførte skoleåret, men ikke har begynt på neste trinn.

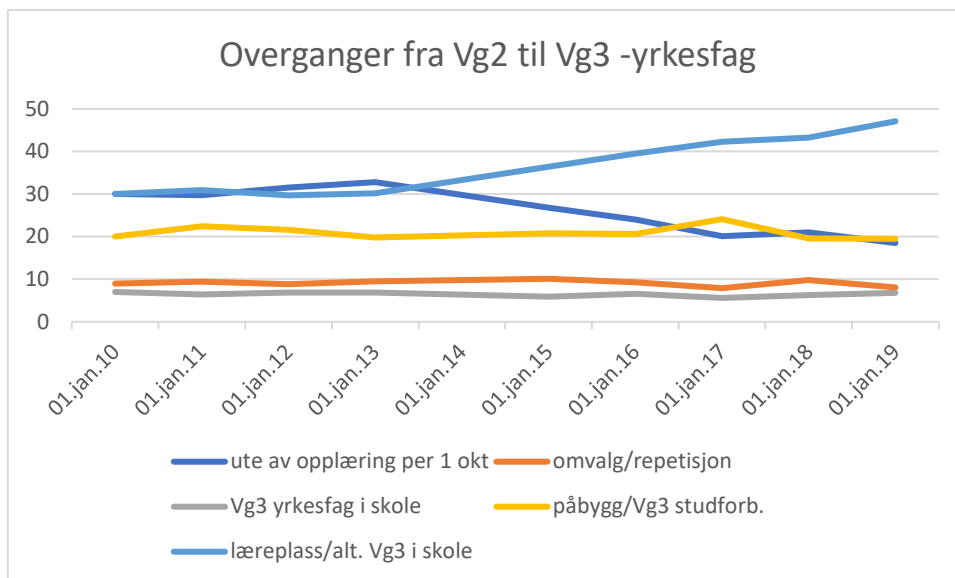
3.2.1. Overgang yrkesfaglig fra Vg2 til Vg3

De fleste yrkesfaglige utdanningsløp er organisert med to år i skole etterfulgt av to år i lære. Overgangen fra det å være elev til å skulle søke læreplass og bli ansatt som lærling i en bedrift oppleves av mange som problematisk. Det er både strukturelle og praktiske hindringer i tillegg til personlige årsaker til at mange ikke kommer seg videre og får fullført utdanningen sin. Denne overgangen omtales gjerne som *den vanskelige overgangen* i den videregående opplæringsstrukturen.

Ser man på detaljene i denne overgangen, så er det to ting som er verdt å merke seg:

- Det har vært en stabil økning i andelen Vg2-elever som går i lære og 47,1 prosent er ny bestenotering her. Muligens på grunn av **læreplassgarantien**. For første gang er Nordland også jamgode med nasjonalt snitt på 47,0 prosent.
- Det har vært en stabil nedgang i andelen elever som er utenfor opplæring per 1 oktober, og denne andelen er nå på sitt laveste med 18,5 prosent. Dette er ikke mye dårligere enn nasjonalt snitt på 17,2 prosent.

Nordland nærmer seg også nasjonalt snitt når det gjelder alle ordinære overganger – 73,3 prosent. Nasjonalt snitt er 76,2 prosent. I 2015 lå Nordland over ni prosentpoeng bak, slik at avstanden er redusert betraktelig.

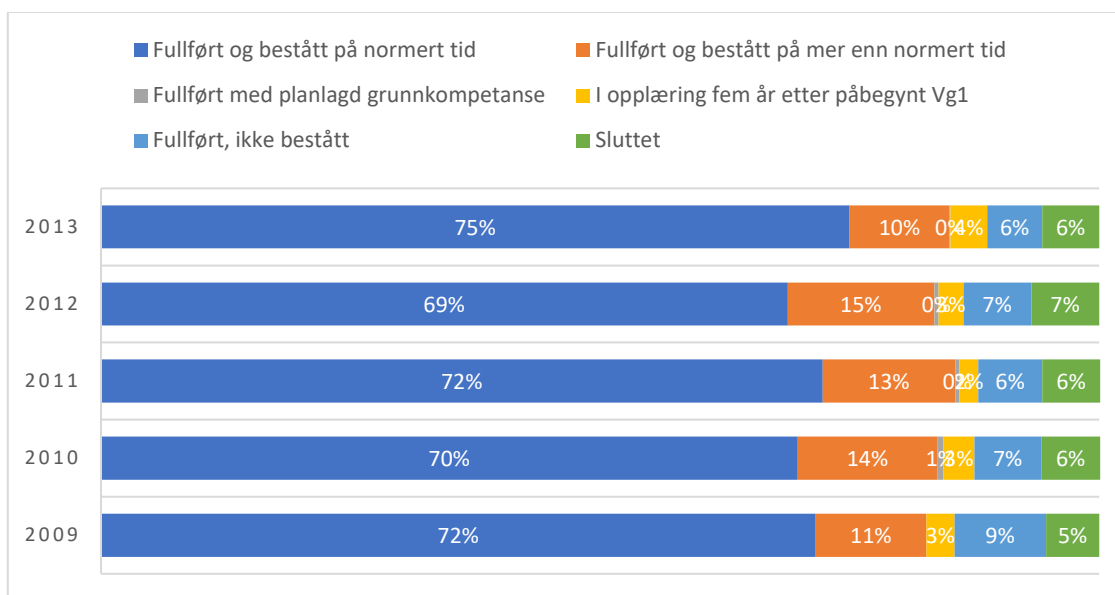

Figur 11 Prosentvis fordeling av alle overganger fra Vg2 til Vg3 på yrkesfag - Nordland. Kilde Udir.no

3.2.2. Studieforbereidende

Studieforbereidende fag består av tre år med videregående opplæring. I figuren nedenfor vises det at gjennomføringsandelen på studieforbereidende steg med 2013- kullet, noe som skyldes et svært godt resultat på studiespesialisering. Hele 75 prosent av elevene fullførte og bestod på normert tid, det vil si at de oppnådde førstegangsvitnemål.

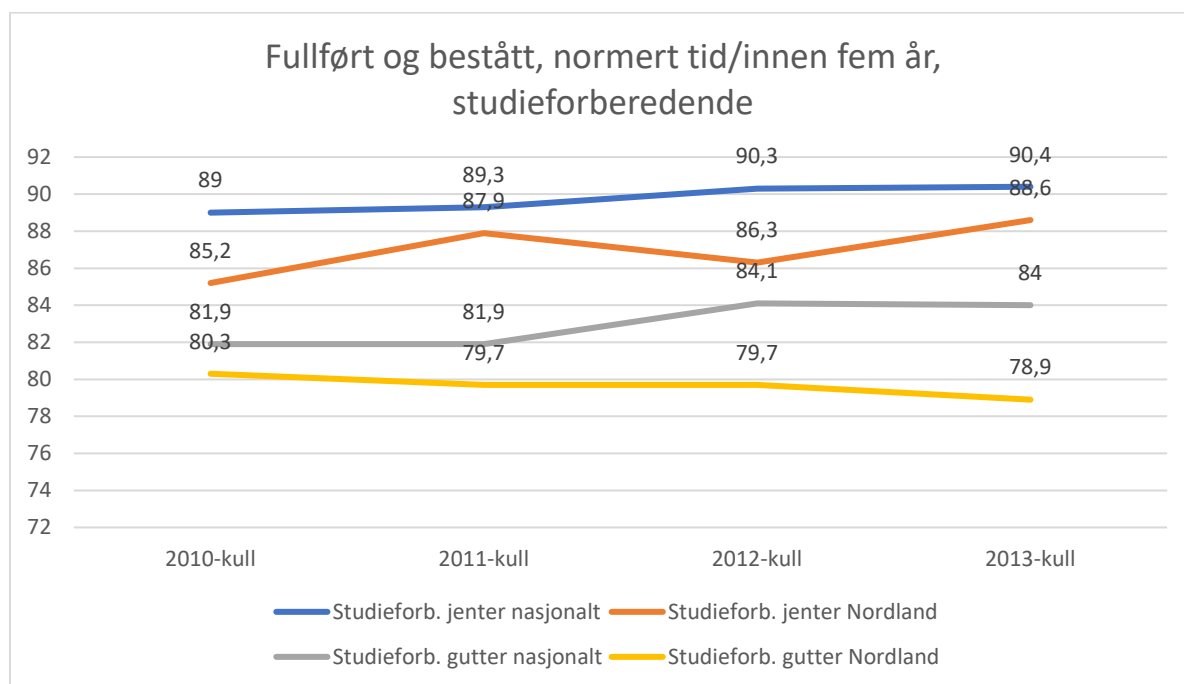
Dette er det beste resultatet som er notert på studiespesialisering i Nordland.

Figur 12 Gjennomføringsgrad studieforbereidende - 2013 kullet. Udir.no

Dessverre er det slik at jenter og gutter fullfører og består studieforbereidende utdanningsprogram i ulik grad, og jenter har generelt sett bedre resultater enn gutter. Differansen ligger på rundt seks prosentpoeng nasjonalt, men er hele ti prosentpoeng i Nordland som man kan se i figur 13. Figuren viser også at mens jenter i Nordland har hatt

god fremgang og ligger tett oppunder nasjonalt snitt for sitt kjønn, har gutter på studieforberedende fag hatt en nedgang i antall fullført og bestått på normert tid. Gutter på studieforberedende fag i Nordland ligger vesentlig dårligere an enn både jenter i eget fylke og gutter ellers i landet²⁶.

Figur 13 Fullført og bestått på normert tid/innen fem år på studieforberedende, sammenligning kjønn og Nordland/nasjonalt. Kilde: SSB.no

Denne trenden er noe man også finner i den voksne befolkningen i Nordland. Flere kvinner enn menn, særlig i gruppen unge voksne, har utdanning fra universitet eller høyskole, og differansen er snarere økende enn minkende. For å kunne dekke framtidig kompetansebehov i fylket er det viktig at en større andel av guttene som velger studieforberedende fag fullfører og består²⁷.

3.3. Kapasitetsutnyttelse målt opp mot elevplasser

Per 1. oktober 2019 var det 8149 elever i videregående opplæring i Nordland, og om lag 1200 ledige elevplasser totalt - rundt 400 elevplasser innenfor hver region²⁸. Antall elevplasser dimensjoneres årlig på bakgrunn av søkertall. Tabellen nedenfor viser antall elevplasser, antall klasser, antall elever tatt inn og ledige plasser for skoleåret 2019-2020 fordelt på våre tre inntaksområder Helgeland, Salten og nordfylket. Antall elevplasser, klasser og søkere for skoleåret 2020-2021 framkommer også, samt endring i antall elevplasser og endring i antall klasser fra det ene skoleåret til det andre.

²⁶ Videregående opplæring i Nordland, tilstandsrapport 2019. S. 35

²⁷ Ibid. s.36

²⁸ Perspektivmelding 2021 – 2024, Nordland fylkeskommune

Inntaksområde	Skoleåret 2019-2020 - elever med ungdomsrett					Skoleåret 2020 - 2021			Endring Antall plasser	Endring antall klasser
	Elev plasser	Antall klasser	Antall søkere	Elever tatt inn	Ledige plasser	Elev plasser	Antall klasser	Antall søkere		
Helgeland	2920	147,5	2647	2533	387	2809	147,0	2557	-111	-0,5
Salten	3398	173	3045	2982	416	3244	165,0	2951	-154	-8,0
Nordfylket	3034	156	2732	2641	393	2860	145,5	2630	-174	-10,0
SUM	9352	476	8424	8156	1196	8913	457,5	8138	-439	-18,5

Tabell 5 Dimensjonering i videregående skole i Nordland fordelt på inntaksområde. Kilde: Kapasitetstilpasning 2020-2021

En oversikt over kapasitetsutnyttelsen ved de ulike videregående skolene i Nordland per 1. oktober 2019 vises i tabellen nedenfor. Tabellen gir oss en oversikt over antall elevplasser ved skolene og antall elever per 1. oktober 2019. Det er verdt å merke seg at 16-18 åringer som er i 0 + 4 løp eller Steigenmodellen ikke har status som elever. Disse regnes som lærlinger.

Skole	Antall plasser	Antall elever (01.10.2019)	Kapasitetsutnyttelse
Brønnøysund videregående skole	442	361	81,67 %
Sandnessjøen videregående skole	482	433	89,83 %
Mosjøen videregående skole	826	740	89,59 %
Mosjøen vgs. Avd. Hattfjelldal	14	11	78,57 %
Polarsirkelen videregående skole	1167	997	85,43 %
Meløy videregående skole	326	279	85,58 %
Bodin vgs. Og maritime fagskole	968	855	88,33 %
Bodø videregående skole	1381	1294	93,70 %
Fauske videregående skole	349	320	91,69 %
Saltdal videregående skole	196	146	74,49 %
Knut Hamsun videregående skole	174	99	56,90 %
Knut Hamsun avd. Steigen	20	8	40,00 %
Narvik videregående skole	865	737	85,20 %
Andøy videregående skole	147	109	74,15 %
Sortland videregående skole	582	500	85,91 %
Sortland vgs. avd. Øksnes	62	48	77,42
Hadsel videregående skole	507	444	87,57 %
Aust-Lofoten videregående skole	385	343	89,09 %
Vest Lofoten videregående skole	508	470	95,52 %
Totalt	9401	8194	87,16 %

Tabell 6 Kapasitetsutnyttelse per 1. oktober 2019. Kilde: Videregående opplæring, statistikk 2019. Nordland fylkeskommune.

KOSTRA-rapport for 2019 viser at samlede kostnader per elev/lærling er vesentlig høyere i Nordland enn hva gjennomsnittet er for landet. I 2019 var utgiftene per elev nesten 23.400 kr høyere enn landsgjennomsnittet, og samlet gir dette en økt utgift på nesten 213 millioner kroner i forhold til landsgjennomsnittet. Hovedårsaken til dette bildet er at en høy andel av elevene i Nordland har valgt yrkesfag, men det viser også at videregående opplæring i Nordland er dimensjonert for langt flere elever enn det er i dag²⁹. Som tabellen ovenfor viser er kapasitetsutnyttelsen ved noen skoler lave, noe som gir klasser med svært få elever. I klasser med svært få elever vil det være mindre rom for samtale, faglig diskusjon og refleksjon, samt mindre rom for mangfold – noe som igjen kan gi svakere vekstvilkår for elevene, både personlig og faglig.

Med lavere overføringer fra staten og et nedadgående elevgrunnlag er det stadig viktigere at tilbudsstrukturen tilpasses hver skoles forventede elevgrunnlag, det framtidige kompetansebehovet og ikke minst læreplasstilgangen.

3.4. Videregående friskoler

Fram til de seneste årene har man i Nordland stort sett hatt et fullt ut offentlig tilbud innenfor videregående opplæring, men de i siste årene har flere private aktører etablert seg i fylket. Til sammen tilbyr friskolene om lag 300 elevplasser - et antall som er antatt å øke i årene som kommer. De ulike skolene blir nærmere beskrevet nedenfor.

Kristen videregående skole Nordland (KVN)

KVN er en offentlig finansiert friskole i Nesna kommune. Skolen ble etablert i 1991, og tar imot elever fra hele landet. Totalt har skolen cirka 150 elevplasser fordelt på tre trinn og fire utdanningsretninger i tillegg til Vg3 påbygning til generell studiekompetanse. De fire utdanningsretningene er:

- Studiespesialisering
- Helse og oppvekstfag
- IKT-servicefag
- IT- og medieproduksjon
-

Norges toppidrettsgymnas - NTG Bodø

NTG etablerte seg i Bodø høsten 2018, og er en ungdomsskole og videregående skole. Fra skoleåret 2020 tilbyr skolen totalt 96 elevplasser, og har ett utdanningsprogram:

- Studiespesialisering i språk, samfunnsfag og økonomi med fordypning i toppidrett

Norsk havbruksakademi

Lokalisert i Brønnøysund tilbyr norsk havbruksakademi kurs, fagskole og videregående opplæring innen havbruksnæringen. Skolen ble etablert i 2018 og tilbyr høsten 2020 kun ett utdanningsprogram innen videregående opplæring med totalt 38 elevplasser fordelt på tre trinn:

²⁹ Perspektivmelding 2021 – 2024, Nordland fylkeskommune

- Vg1 naturbruk
- Vg2 akvakultur
- Vg3 studieforbereidende naturbruk med akvakultur (fra skoleåret 2020-2021)

4. Arbeidslivet i Nordland

I Kompetansestrategi for Nordland 2020 – 2024 framkommer det at arbeid er en svært viktig faktor for flytting i tillegg til et motiv for valg av bosted. Familiehensyn oppgis også noe hyppigere i Nordland som begrunnelse for bostedsvalg enn på landsbasis, mens bolig i svært liten grad oppgis som begrunnelse. Dette antyder at nordlendinger er svært knyttet til hjemmeplassen sin, men at tilgang til arbeid er avgjørende for om man blir boende eller flytter. Derfor kan man si at velfungerende arbeidsmarkeder spiller en spesielt sentral rolle for lokal og regional samfunnsutvikling³⁰ i Nordland. Samtidig er det slik at tilgang på kvalifisert arbeidskraft er en hovedutfordring i Nordland. Dette underbygges blant annet i Konjunkturbarometeret for Nord-Norge 2017, i rapporten «Arbeidsmarkedet i Nord- Norge - Fem ubalanser». Her vises det til at Nord-Norge vil ha behov for om lag 15 prosent flere arbeidstakere i 2030 enn man hadde i 2017. Det vil altså være betydelige utfordringer med å finne nok relevant arbeidskraft fremover, et bilde også NAVs bedriftsundersøkelse 2019 tegner. Videre peker KB-rapporten³¹ også på at befolkningen i Nordland har både for lite og feil kompetanse.

Hvordan arbeidslivet tar tak i kompetanseutfordringene er avgjørende for framtidig konkurransekraft og arbeidsplasser. I dag er det en stor utfordring at mange arbeidsgivere ikke har en offensiv kompetansepolitikk eller kompetanseplan.

Det grønne skiftet, bærekraft, digitalisering og fremveksten av en sirkulær økonomi er viktige trender for arbeidslivet i Nordland. De store næringene i fylket, som reiseliv, sjømat og industri, må jobbe med å levere bærekraftige løsninger for fremtiden. Dette vil kunne endre konkurransebetingelser og markedsmuligheter, og krever ny kompetanse i bedriftene. En god samordning og systematisk samarbeid mellom arbeidsliv og kompetanseaktørene er en nøkkel til at flere bransjer kan klatre i verdikjedene.

Nordland har et sterkt eksportrettet arbeidsliv. Bedriftene møter en hard internasjonal konkurranse. Trender og teknologi kommer fra internasjonale markeder. Det er viktig at arbeidslivet ser verdien av unges kompetanse knyttet til internasjonale trender, språk, kulturforståelse og arbeidsliv, noe som kan ha stor betydning for konkurransekraften i fylket.

Nordland har fortsatt et lavere lønnsgjennomsnitt enn landet ellers, bortsett fra for primærnæringene, renholdere og hjelpearbeidere. I snitt tjener folk i Nordland ni prosent mindre enn landsgjennomsnittet for heltidsansatte. Nordland ligger betydelig under andre fylker i lønnsnivå som det tidligere hadde omtrent likt lønnsnivå med³². Arbeidstakere innenfor fiske og landbruk tjener signifikant mer enn landsgjennomsnittet, mens Nordland for de fleste andre yrkesgrupper har lavere inntekt enn resten av landet. Ledere og direktører ligger lengst unna landsgjennomsnittet, men er samtidig de som tjener mest i Nordland. Og menn har en høyere gjennomsnittslønn enn kvinner.

³⁰ NOU 2011/3: 9

³¹ Konjunkturbarometeret for Nord-Norge 2017

³² SSB.no

For å sikre at arbeidsmarkedet i Nordland er attraktivt for unge, samt for å rekruttere kompetent arbeidskraft til fylket, er et konkurransedyktig lønnsnivå viktig. Ligger Nordland lavere i lønnsnivå enn sammenlignbare fylker, gir man signaler om at kompetanse ikke prioriteres og verdsettes like mye i Nordland som i andre fylker. Det er allikevel viktig å understreke at det er ikke lønnsnivået i seg selv det er viktig å gjøre noe med, men de underliggende strukturene som lønnsnivået er et uttrykk for, for lønnsnivået har sammenheng med både kompetanse og utdanningsnivå. Innen offentlig sektor ligger både lønninger og utdanningsnivå på samme nivå som resten av landet. Men innen privat sektor er både utdanningsnivå og lønnsnivå lavere enn resten av landet.

Velfungerende arbeidsmarkeder spiller en nøkkelrolle i samfunnsutviklingen³³, og tilgang på kvalifisert arbeidskraft er en hovedutfordring i Nordland. For å snu den negative utviklingen må arbeidslivet jobbe systematisk med å tiltrekke seg nye kompetente arbeidstakere, gjennom vekst og innovasjon, anerkjenne unges tekniske og kulturelle kompetanse, og samtidig være konkurransedyktig på lønn.

4.1. Næringer i Nordland

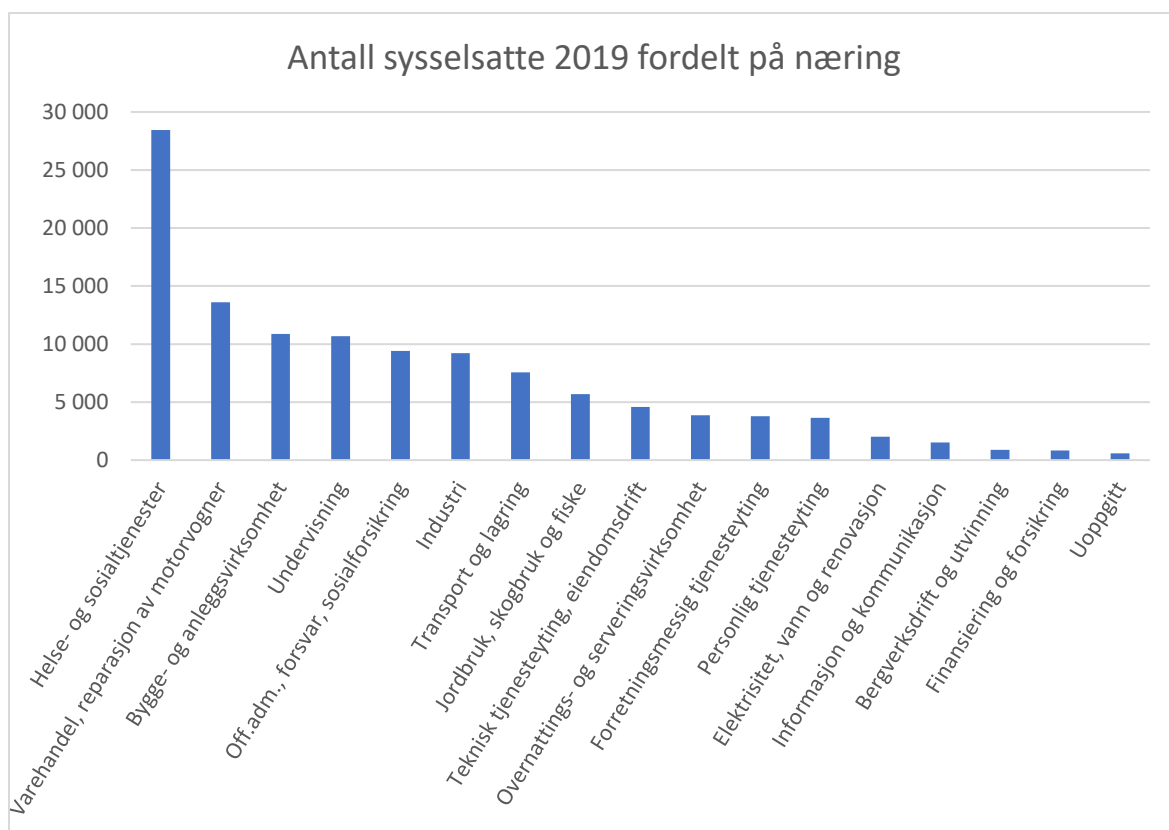
Nordland er et ressursrikt fylke, og tilgang på råvarer har alltid vært viktig faktor for næringsutvikling. Gjennom erfaring og manuelt arbeid har man historisk tatt i bruk naturressursene. I nyere tid har bruk av forskning åpnet opp for innovasjon i form av ny teknologi og metoder i arbeidslivet, samt en mer bærekraftig utnyttelse av naturressurser. Parallelt endrer også kompetansebehovet seg. Arbeidslivet blir stadig mer kunnskapsbasert, og utviklingen av kompetanse, formell og uformell, blir viktig for framtidig verdiskaping i fylket.

Nordland har i over 20 år hatt høy andel fraflytting, og det er aldersgruppen 20-40 år som i størst grad har flyttet. Mangel på arbeidskraft begynner å bli en stor samfunnsutfordring for flere aktører i fylket. Nordland fylkeskommune skal være en samarbeidspartner og pådriver for utvikling av arbeidslivet i regionen, og videregående opplæring er et viktig verktøy i dette arbeidet.

Bedriftene etterspør en mer tilpasset og næringsrettet utdanning, både i videregående opplæring og høyere utdanning. Arbeidslivet peker på at kvalifisert arbeidskraft er et stadig viktigere konkurransefortrinn. Videregående opplæring i Nordland må spille på lag med arbeidslivet, og sørge for at bedrifter og samfunn får tilgang på kompetent og relevant arbeidskraft som kan dekke arbeidslivets behov for dyktige medarbeidere.

Figuren nedenfor viser en oversikt over antall sysselsatte fordelt på næring. I det videre vil det bli gitt en kort beskrivelse av disse.

³³ NOU 2011/3: 9

Figur 14 Antall sysselsatte i Nordland 2019 fordelt på bransje. Kilde: SSB.no

4.1.1. Helse- og sosialtjenester

I Nordland arbeider 24,3 prosent av fylkets sysselsatte innen helse- og omsorgssektoren, noe som gjør den til Nordlands største sektor, målt i antall sysselsatte. Den høye andelen eldre i befolkningen taler for en sterk etterspørselsvekst etter helse- og omsorgstjenester, og følgelig vil etterspørselen etter helsefaglig kompetanse øke. På den annen side viser Eggen mfl. (2018) at blant annet teknologi og statens evne og vilje til å finansiere tjenestene kan føre til at etterspørselsveksten modereres. At andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder synker, fører også til at arbeidsbyrden fordeles på færre mennesker. Det er imidlertid usikkert hvorvidt dette vil føre til arbeidskraftmangel, eller om framtidig teknologiutvikling vil frigjøre nødvendig arbeidskraft. Nordland var i 2019 fylket med størst nettomangel på helsefagarbeidere, samtidig som det var fylket med lavest andel elever fra 2013-kullet i helse- og oppvekstfag med fullført utdanning fem år senere, rundt 3 av 5 elever.

4.1.2. Varehandel

Av alle sysselsatte i Nordland arbeider omtrent 11,6³⁴ prosent innen varehandel (inkludert reparasjon av motorvogn). Dette gjør varehandel til den nest største sektoren i Nordland, målt i sysselsetning. Et kjennetegn ved sektoren er at det er mulig å få arbeid uten mye formell utdanning. Andelen sysselsatte med grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå er klart større enn i andre sektorer. Delvis kan dette forklares ved at det er en stor andel

³⁴ SSB.no

unge som har butikkjobb ved siden av skole og studier, og delvis kan det forklares av fraværet av formelt kompetansekrav.

Den nødvendige kompetansen tilegnes ofte gjennom praksisbasert læring eller organisert internopplæring. I den grad formell kompetanse har blitt etterspurt i varehandelen, har dette vært i enkelte nisjebedrifter hvor kravet til produktkunnskap eller kjennskap til tekniske løsninger har vært stort. Det er kun én av tre sysselsatte i varehandelen som har yrkesfaglig eller høyere utdanning som sitt høyeste oppnådde utdanningsnivå. Majoriteten har ikke fullført videregående skole. Varehandelens kompetansekrav er relativt like over hele landet.

Netthandel har de siste årene gitt varehandelen en økende konkurranse, samtidig som nye organisasjonsformer og automatiserte løsninger har økt produktiviteten betydelig. Dette har påvirket arbeidskraftbehovet, og til dels også kompetansebehovet. Framtidens teknologi og preferanser kan tenkes å komme til å påvirke varehandelen ytterligere³⁵.

4.1.3. Bygg- og anleggsnæringen

I privat sektor er det bygg- og anleggsnæringen som sysselsetter flest - omtrent 9,3 prosent³⁶. Av disse har om lag halvparten yrkesfaglig utdanning som sitt høyeste fullførte utdanningsnivå, mens en stor del av de sysselsatte ikke har noen form for videregående opplæring. Kun en liten minoritet har høyere utdanning i form av ingeniørkompetanse eller tilsvarende³⁷.

Aktiviteten i næringen er i stor grad drevet av privatmarkedets etterspørsel etter boliger, behovet for næringsbygg og det offentliges etterspørsel etter infrastruktur.

Demografiske endringer vil til en viss grad kunne påvirke bygge- og anleggsnæringen lokalt, eksempelvis gjennom hvordan befolkningsvekst driver fram behovet for nye boliger, skoler og butikker, men utover dette vil makroøkonomiske konjunkturer sannsynligvis være den viktigste endringskraften for næringen i nær fremtid.

4.1.4. Undervisning

I 2018 var det sysselsatt 6169 personer i grunnskolene og 2534 i videregående skole. Om lag 270 personer arbeider innen voksenopplæringen i Nordland. Totalt arbeider 9,1 prosent av arbeidsstyrken innen undervisning³⁸.

Mange som jobber i skolen er ventet å gå av med pensjon de neste årene, 309 praktiserende lærere er 60 år eller mer, mens 797 er 50 år eller mer. Behovet for nye lærere er derfor økende. Rekruttering til læreryrket har visst seg å være vanskelig. Kapasiteten i lærerutdanningene fylles ikke og rekrutteringsproblemene til lærerutdanningene vedvarer, og ser ut til å ramme grunnskolens barnetrinn i størst grad. Behovet for barnehagelærere øker også³⁹.

Befolkningsutviklingen er et usikkerhetsmoment når man skal beregne det reelle behovet for nye lærere i årene som kommer, da særlig antallet 16-18 åringer. Basert på hvor mange

³⁵ Fremtidens kompetansebehov i Nordland 2018

³⁶ SSB.no

³⁷ Fremtidens kompetansebehov i Nordland 2018

³⁸ SSB.no

³⁹ KS, Undervisningspersonale i Nordland og Trøndelag – utfordringsbilde 2020

lærere som er ventet å gå av med pensjon framover, har Kunnskapsdepartementet anslått at behovet i Nordland til å være cirka 210 nye lærere årlig i skolen generelt ⁴⁰. Rekrutteringen er allerede vanskelig, og ved flere skoler i Nordland er det undervisningspersonell uten nødvendig faglig og pedagogisk kompetanse. Rekrutteringen til læreryrket blir spesielt viktig i årene som kommer.

4.1.5. Offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring

Denne sektoren sysselsetter om lag 9401 mennesker i Nordland og er en kompetansetung sektor. De fleste stillinger innen offentlige virksomheter stiller krav om høyere utdanning. Med offentlig administrasjon og sosialforsikring menes de tjenester som enten har statlige eller kommunale røtter og som i all hovedsak leverer tjenester til innbyggere. Det finnes en rekke slike virksomheter i Nordland, som NAV, Fylkesmannen, kommunene og kriminalomsorgen. Forsvaret er også en stor arbeidsgiver i Nordland og har et stort kompetansemiljø.

Forsvarets nedlegging på Andøya og oppbygging av ny framskutt kampflybase på Evenes er i gang. På Evenes skal alt av bygg, anlegg og infrastruktur være ferdig innen 1. august 2022. Innen 2025 er det antatt å være opptil 500 ansatte og 300 vernepliktige på Evenes, noe som vil bety både store utfordringer og muligheter for denne kommunen, mens Andøy på sin side antagelig mister 300 arbeidsplasser knyttet til forsvaret⁴¹. For forsvarsetableringen i Evenes og Bjerkvik er det et ønske at flest mulig av personalet skal bosettes i regionen. Det innebærer et betydelig kompetansebehov hos personalet som skal bemanne basen. Det er behov for mange forskjellige fagarbeidere innenfor daglig drift, for eksempel kokker, i tillegg til ingeniører innenfor for eksempel informatikk, sikkerhet, elektro, flyteknikk og vedlikehold. Forsvaret har lagt ned sitt utdanningssystem og vil utdanne personellet sivilt.

4.1.6. Industri

Industrien i Nordland er i stor grad bygget opp på foredling av naturressurser som kraft og mineraler, og står for mer enn 50 prosent av all eksport fra Nordland⁴². Omtrent 8 prosent av alle sysselsatte i Nordland arbeider i fylkets industrinæring, hovedsakelig tilknyttet produksjon av næringsmidler, metall- og metallvarer samt kjemivarer. Omtrent halvparten av de sysselsatte har yrkesfaglig utdanning som sitt høyeste utdanningsnivå. Næringen kjennetegnes også av en relativt stor andel sysselsatte uten noen form for videregående utdanning, og har samtidig en andel sysselsatte med universitet- eller høgskoleutdanning. Dette vitner om en stor bredde i arbeidsoppgaver og innhold.

Næringen gir også grunnlag for en stor og kompetansetung leverandørindustri som sysselsetter opptil dobbelt så mange personer som industrien selv. Utviklingen av mineral- og kraftforedlende industri vil i tiden som kommer ha stor betydning for mange lokalsamfunn i Nordland. Industrien i Nordland utgjør Norges nest største industriklynge og er verdensledende innen produksjon av en rekke produkter som aluminium, sement, silisium, gjødsel, stål og forskjellige typer ferrolegeringer som eksporteres til hele verden.

⁴⁰ Kunnskapsdepartementet

⁴¹ Arbeidsmarkedsprognose for Nordland 2020

⁴² Nfk.no/næring

Etterspørselen etter arbeidskraft i disse næringene forventes å være relativt stabil framover, men også her kan utvikling i eksportmarkeder og teknologi i framtiden påvirke arbeidskraftbehovet. Teknologi kan også komme til å påvirke kompetansesammensetningen i virksomhetene. Eksempelvis kan teknologisk utvikling føre til et lavere behov for produksjonsmedarbeidere, parallelt med et økt behov for arbeidstakere med kompetanse til å utvikle, drifte og vedlikeholde maskinene som overtar arbeidsoppgavene. I tillegg kan effektivitetsgevinstene frigjøre ressurser til salg og produktdesign. Dette taler for at man i industrien har behov for både fagarbeidere i produksjonen og personer med høyere formell utdanning i administrasjonen, eksempelvis ingeniører og markedsførere.⁴³

4.1.7. Transport og lagring

Fylket vårt har en utfordrende geografi som gjør at man er avhengig av gode transportmuligheter i form av bil, fly og båt. Et høyt produksjonsvolum langs kysten og på øyene rundt, med produkter som helst skal ut til forbrukerne fortest mulig, gjør i tillegg at gode transportmuligheter er et kritisk behov for mange bedrifter. Økende varekonsum, mer effektiv drift og det faktum at cirka 60 prosent av de yrkesaktive sjåførene i dag er over 50 år, gjør at man forventer at behovet for arbeidskraft i denne sektoren vil øke. Allerede meldes det om behov for sjåfører, både innen person- og varetransport og anlegg⁴⁴. I Nordland finnes det i underkant av 1000 bedrifter innen transport og lagringssektoren, med om lag 7000 sysselsatte i 2019.

4.1.8. Jordbruk, skogbruk og fiske

Jordbruket i Nordland er en viktig basisnæring for mange av kommunene i fylket. I 2018 var det jordbruksproduksjon i 42 av fylkets 44 kommuner, men næringens bidrag til sysselsetting og skatteinntekter varierer mellom kommunene. De 22 største jordbrukskommunene i Nordland sysselsetter 80 prosent av de jordbruksansatte, og de fleste jordbruksforetakene i Nordland eies og drives av enkeltpersoner eller familier.⁴⁵

Til tross for nedgang i antallet aktive jordbruksforetak og i sysselsetting, har produksjonsvolumet allikevel ikke blitt nevneverdig redusert. Dette taler for en økt grad av tekniske hjelpemiddel og effektivisert drift⁴⁶.

Arealmessig er Nordland ett av de store skogfylkene i landet. Mye av skogen eies av staten og forvaltes av Statskog. I skogreisingsstrøkene har plantefeltene høy produksjon, men det er også mange små eiendommer, plantefeltene kan delvis ligge spredt, skogsbilveinettet er svært lite utbygd og det er behov for flere og bedre utskipingskaier for tømmer. Den naturlige granskogen på indre strøk av Helgeland har en relativt godt utbygd infrastruktur og regionene står for størstedelen produktiv barskog i fylket⁴⁷.

Fiske har historisk vært den viktigste næringsveien i Nordland, spesielt i Lofoten og Vesterålen. I 2019 hadde hav og fiskeri en verdiskapning på 9,6 milliarder og utgjorde 14

⁴³ Fremtidens kompetansebehov i Nordland. Samfunnsøkonomisk analyse 2018

⁴⁴ Prognose for utviklingen på arbeidsmarkedet i 2020 NAV Nordland

⁴⁵ Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland 2019-2022

⁴⁶ Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland 2019-2022

⁴⁷ Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland 2019-2022

prosent av verdiskapningen i Nordland⁴⁸. Til tross for at næringen står for en stor del av fylkets bruttoprodukt, sysselsetter den allikevel kun en liten andel av Nordlands arbeidskraft. Geografisk er også denne næringen svært konsentrert da majoriteten av arbeidsstyrken er sysselsatt i Vesterålen.

Kompetansesammensetningen i både fiskeri- og havbruksnæringen er i hovedsak delt mellom ufaglærte sysselsatte og faglærte sysselsatte, der førstnevnte har grunnskole som sin høyeste oppnådde formelle utdanning og sistnevnte har gjennomført yrkes- og fagskoleutdanning. Det er kun 9 prosent som har fullført allmennfaglig videregående utdanning og 8 prosent som har fullført universitets- eller høyskoleutdanning⁴⁹.

Næringen satser nå på ny oppdretts- og bearbeidningsteknologi for å bedre fiskehelsen og kvaliteten på produktene. Handel med utlandet er en viktig faktor for bedriftene i disse næringene, og utviklingen i eksportmarkedene, samt landets konkurransekraft, må ses på som de viktigste faktorene for framtidens arbeidskrafts- og kompetansebehov i disse næringene⁵⁰.

4.1.9. Reiseliv (overnatting- og servering)

Reiselivsnæringen i Nordland har opplevd sterk vekst de siste årene, både takket være norske og internasjonale turister. I lys av sesongen 2020 ser man også at korona-situasjonen har hatt store konsekvenser for næringen. Usikkerhet knyttet til korona, eller framtidige smittesituasjoner, vil kunne påvirke både utviklingen og rekrutteringen til reiselivsnæringen.

Reiselivet i Nordland består i hovedsak av naturbaserte opplevelser. Én utfordring med et naturbasert reiseliv er at naturopplevelsen i seg selv er gratis, og at det dermed kan være utfordrende å høste alle gevinstene av de naturgitte ressursene som lokker besøkende til regionen. Det er imidlertid slik at konsumet fra de besøkende gir ringvirkninger gjennom økt økonomisk aktivitet⁵¹.

Reiselivsnæringen har allerede gjennomgått en digitaliseringsprosess når det kommer til eksempelvis automatiserte bookingtjenester og markedsføring som i all hovedsak foregår på nett og i sosiale medier. Næringen konkurrer om oppmerksomheten på et internasjonalt nivå, en trend som taler for et økende behov for profesjonalisering av markedsføring i både tradisjonelle og i sosiale medier, og et behov for flere sysselsatte med digital markedsføringskompetanse.

Næringen kjennetegnes ved at den sysselsetter den høyeste andelen av unge arbeidstakere og preges av at den har et relativt lavt lønnsnivå, bruk av utenlandsk arbeidskraft og ugunstige arbeidstider.

Etterspørselen etter arbeidskraft i reiselivs- og opplevelsesnæringen forventes å i stor grad være avhengig av framtidige turiststrømmer, som igjen avhenger av bl.a. økonomisk utvikling i utlandet så vel som i Norge. Der en svak krone øker etterspørselen etter norske opplevelser, vil en sterk krone kunne redusere tilstrømmingen av turister. I tillegg til

⁴⁸ Indeks Nordland 2020

⁴⁹ Framtidens kompetansebehov i Nordland fylke 2018

⁵⁰ Framtidens kompetansebehov i Nordland fylke 2018

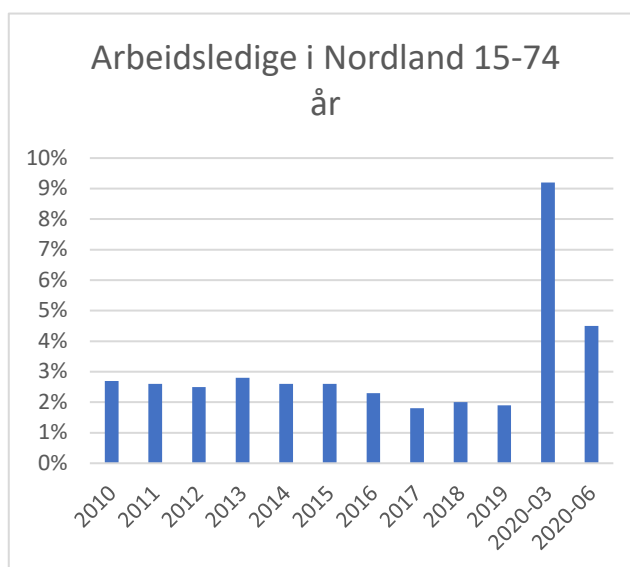
⁵¹ Framtidens kompetansebehov i Nordland 2018

økonomiske forhold kan eksempelvis digitalisering eller innovative måter å tilby tjenester på, også kunne påvirke det framtidige arbeidskraftbehovet.

4.2. Sysselsetting

I 2019 var det 117 100 sysselsatte i Nordland, en liten vekst i forhold til året før. En svak økning i sysselsetting fra 2018 til 2019 kan ha flere årsaker, men må ses i sammenheng med allerede høy sysselsettingsgrad i Nordland samt befolkningsnedgangen. Det var ved utgangen av 2019 registrert 1,9 prosent arbeidsledige i fylket. Parallelt med dette rapporterte nordnorske bedrifter om et økende behov for arbeidskraft, og at mange bedrifter allerede har hatt problemer med å rekruttere ansatte med riktig kompetanse⁵².

Antall arbeidsledige endret seg i midlertidig dramatisk i mars 2020, da korona-pandemien satte kjepper i hjulene for hele samfunnet - arbeidslivet inkludert. I løpet av svært kort tid økte antallet arbeidsledige til om lag 10 000 og arbeidsledigheten steg til 9,2 prosent. Man vet enda ikke de langsiktige konsekvensene pandemien har og vil komme til å ha på arbeidslivet i Nordland, men antall arbeidsledige har falt siden mars og var ved utgangen av juni 2020 på om lag 4500, en arbeidsledighet på 3,6 prosent⁵³. De hardest rammede yrkene ser ut til å være service, industri, reiseliv samt arbeid med barn og unge⁵⁴.

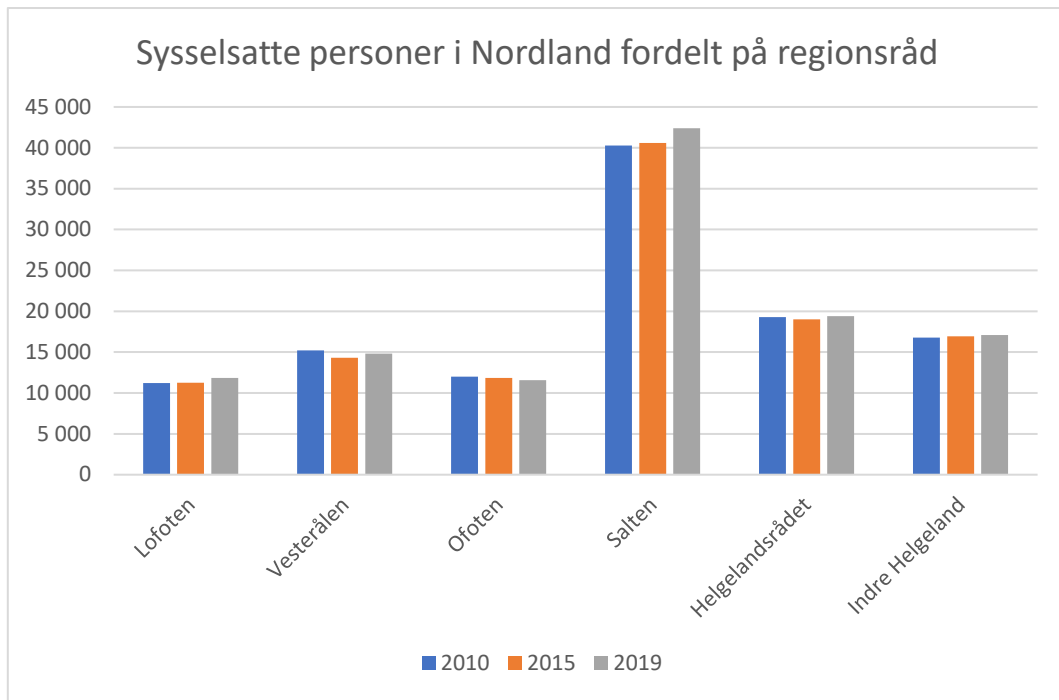
Figur 15 Arbeidsledige i Nordland 15-74 år. Kilde: SSB.no

Ingen vet hvilke langsiktige konsekvenser pandemien vil ha på arbeidslivet, men det som kan sies noe om, er hvordan arbeidslivet i fylket vårt så ut fram til mars 2020. Figuren nedenfor viser en fordeling av sysselsatte i Nordland fordelt på regionråd.

⁵² NAVs Bedriftsundersøkelse 2019

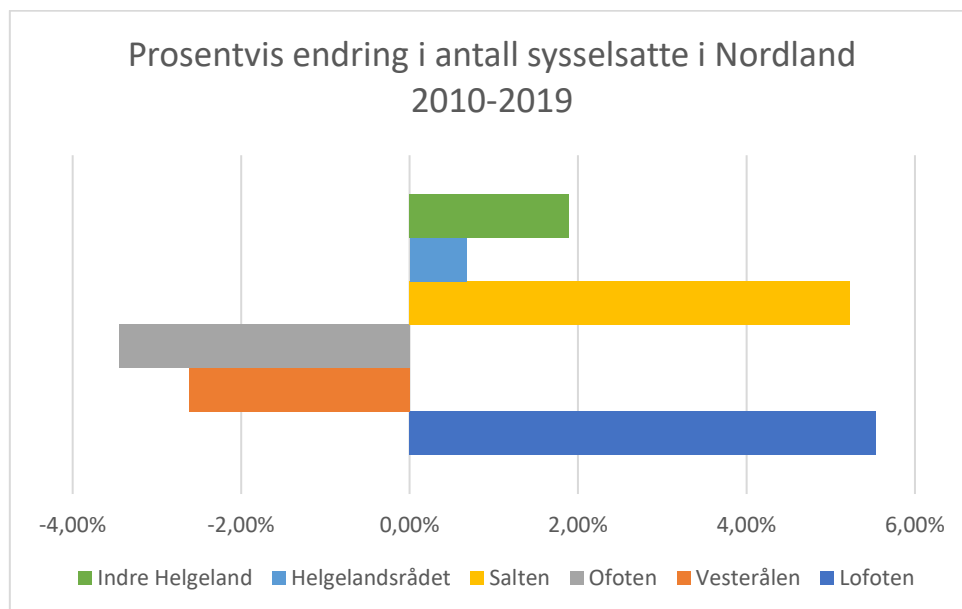
⁵³ NAV.no

⁵⁴ Indeks Nordland 2020 - Koronatall

Figur 16 Sysselsatte i Nordland fordelt på regionråd. Kilde: SSB.no

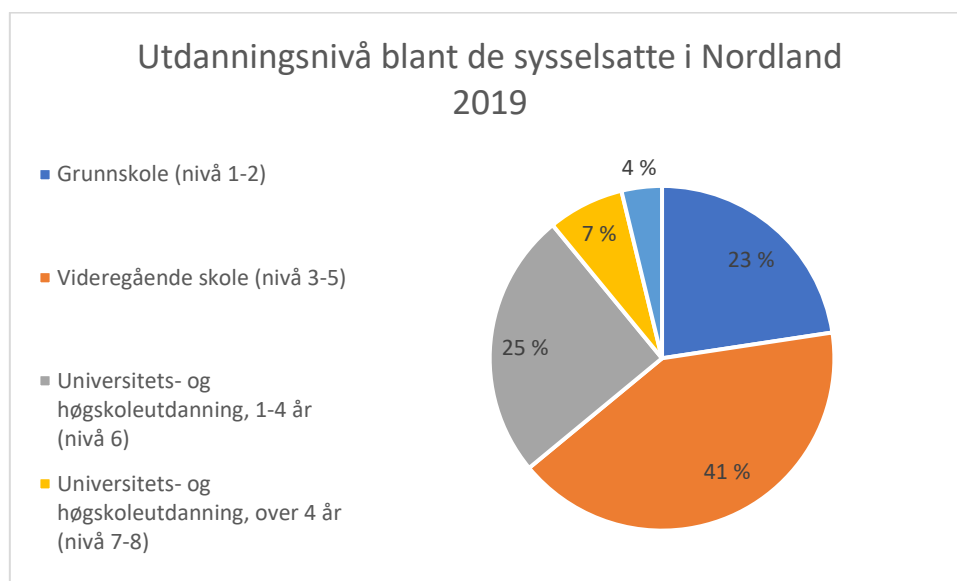
Den prosentvise endringen i antall sysselsatte fra 2010 – 2019 vises på figur 17. Av figuren fremkommer det at Lofoten har hatt sterkest vekst i antall sysselsatte (5,54 prosent), tett fulgt av Salten (5,23 prosent). Ofoten og Vesterålen hadde begge en negativ utvikling i antall sysselsatte i perioden på henholdsvis 3,45 (Ofoten) og 2,62 prosent (Vesterålen).

Figur 17 Prosentvis endring i antall sysselsatte i Nordland 2010-2019. Kilde: SSB.no

I 2019 var omtrent 47 prosent av de sysselsatte i Nordland kvinner og omtrent 53 prosent menn. Denne fordelingen har vært relativt stabil over tid.

Utdanningsnivået til de sysselsatte i Nordland framkommer av figur 19 nedenfor. Nesten 23 prosent av arbeidsstyrken i Nordland hadde i 2019 grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå, og 41 prosent hadde videregående skole høyeste fullførte utdanningsnivå. Om lag 32 prosent av de sysselsatte hadde høyere utdanning.

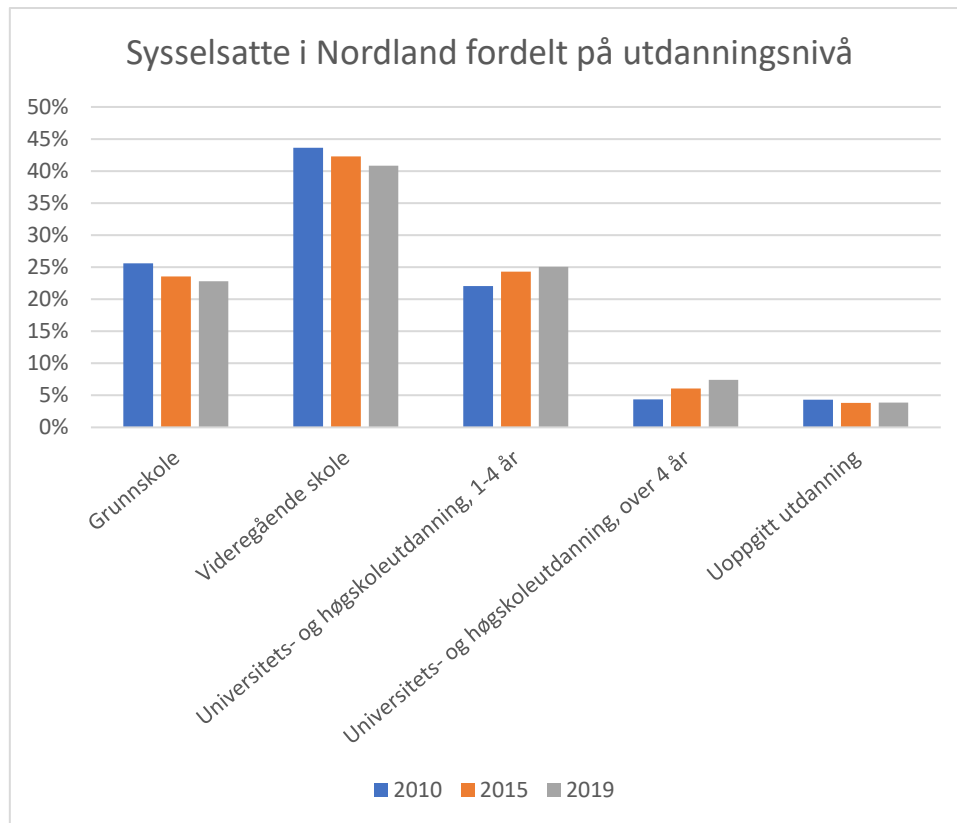
Figur 18 Utdanningsnivå blant sysselsatte i Nordland, 2019. Kilde: SSB.no

Sammenligner man utdanningsnivået i Nordland i 2019 med landsgjennomsnittet, ser man at utdanningsnivået nasjonalt er noe høyere. Eksempelvis er det nasjonalt omtrent 12 prosent som har mer enn 4 år fullført høyere utdanning, mens det i Nordland er omtrent 7 prosent – en differanse på rundt 5 prosent. En oversikt over nasjonalt og regionalt utdanningsnivå blant sysselsatte er vist i tabellen nedenfor.

Utdanningsnivå blant sysselsatte	Nasjonalt	Nordland
Grunnskole (nivå 1-2)	18,20 %	22,61 %
Videregående skole (nivå 3-5)	37,47 %	41,41 %
Universitets- og høgskoleutdanning, 1-4 år (nivå 6)	27,36 %	25,03 %
Universitets- og høgskoleutdanning, over 4 år (nivå 7-8)	12,01 %	7,16 %
Uoppgitt utdanning (9)	4,95 %	3,79 %

Tabell 7 Utdanningsnivå blant sysselsatte i Nordland og i Norge. Kilde: SSB.no

Figur 19 viser utviklingen av utdanningsnivå over tid. Nordland har over tid hatt en økning av antall sysselsatte med høyere utdanning, samtidig som antallet som har grunnskole eller videregående skole som høyeste fullførte utdanningsnivå har sunket. Til tross for at andelen sysselsatte med mer enn 4 års høyere utdanning kun utgjør 7 prosent i 2019, har denne gruppen økt med mer enn 72 prosent i tidsrommet 2010 – 2019. I Nordland er det Salten som har høyest utdannings grad hvor 37 prosent har høyere utdanning, mens både Lofoten og Vesterålen har under 30 prosent. Utdanningsgraden i fylket påvirkes blant annet av hvilke næringer som dominerer i de ulike områdene, men avstanden til institusjoner for høyere utdanning spiller trolig også inn.

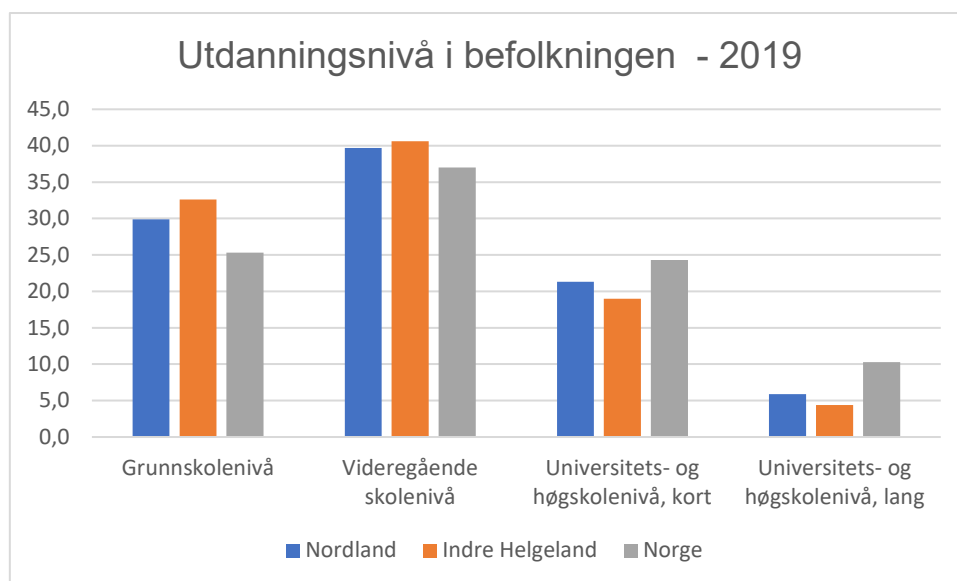
Figur 19 Sysselsatte fordelt på utdanningsnivå. Kilde: SSB.no

5. Utdanning og arbeidsliv i regionene

5.1. Indre Helgeland

5.1.1. Utdanning

Som figuren nedenfor viser har Indre Helgeland en større andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (32,6%) enn i Nordland (29,9%) og i Norge generelt (25,3%). Andelen individer med høyere utdanning, både lang og kort, er også lavere på Indre Helgeland enn i Nordland og Norge ellers.

Figur 20 Utdanning i befolkningen. Kilde SSB.no

Individer med lav utdanning, relativt til befolkningen generelt, vil sannsynligvis også ha lav inntekt. Lav inntekt kan i seg selv føre til stress⁵⁵ og lav sosioøkonomisk status påvirker både helse, dødelighet⁵⁶ og livskvalitet. Forskning viser at unge påvirkes av foreldrenes yrkesvalg og av lokalsamfunnet de vokser opp i. Når befolkningen i Nordland har et relativt lavt utdanningsnivå står man i fare for at dette reproduseres intergenerasjonelt. Det vil derfor være fordelaktig, både for individet og nordlandssamfunnet for øvrig, at utdanningsnivå i befolkningen økes.

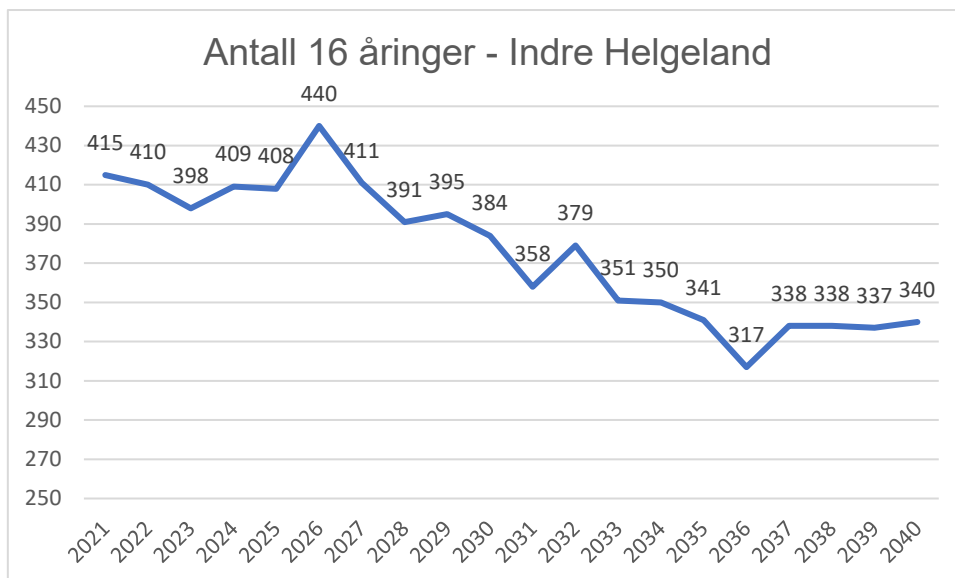
Det er en sterk sammenheng mellom elevers skoleresultater i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Indre Helgeland har fylkets laveste skår blant tiendeklassingene, med et snitt på kun 39,8 grunnskolepoeng. Rana har uten sammenlikning størst ungdomskull i regionen, og har grunnskolepoeng som ligger godt under både fylkessnittet og landssnittet.

Grunnskolene på Indre Helgeland vil kunne bidra til bedre gjennomføring i regionen dersom man klarer å løfte karaktersnittet for elevene fra grunnskolen og dermed gjøre dem bedre i stand til å følge undervisningen i videregående. Lave resultater kan tyde på at elevene har svake grunnleggende ferdigheter som de trenger for å bestå videregående opplæring.

Det er én fylkeskommunal videregående skole i dette området - Polarsirkelen. I tillegg har regionen friskolen KVN på Nesna. Polarsirkelen er en av fylkets største skoler med om lag tusen elever. Skolen har imidlertid mistet rundt 250 elever de siste seks-syv årene, noe som har ført til at noen tilbud med få søkere har blitt lagt ned. Som figuren nedenfor viser, ser synkende elevtall ut til å være en trend som vil fortsette i fremtiden.

⁵⁵ Marmot og Wilkinson 2001; Pham-Kanter 2009, i Kravdal 2017

⁵⁶ Hayward, Hummer og Sasson 2015, i Kravdal 2017

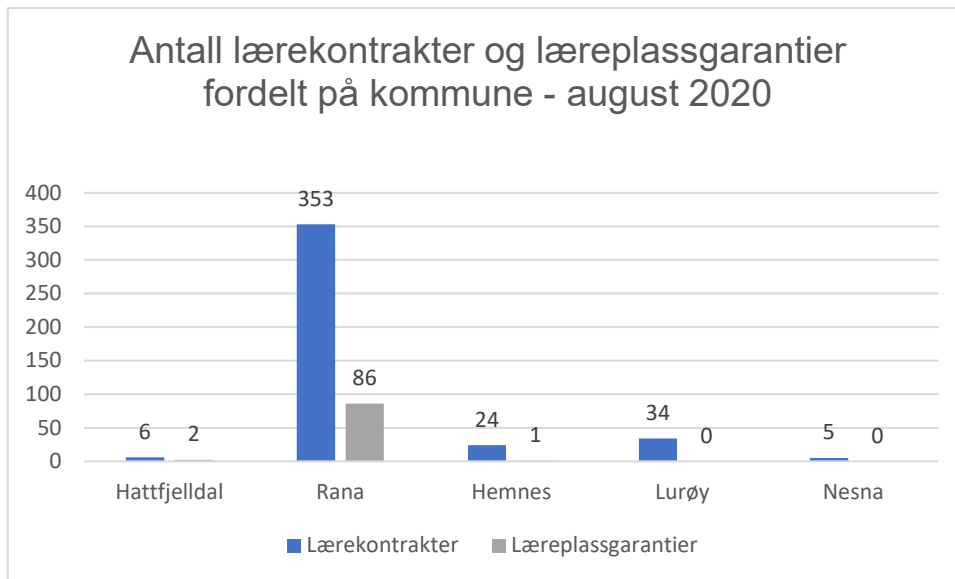

Figur 21 Framskrivning av 16 åringer Indre - Helgeland. Kilde: SSB.no (MMMM)

Det har vært noe regionalisering av tilbud på Helgeland, særlig på Vg2-nivå. Det betyr at ikke alle skoler kan ha alle tilbud, men at skolene kan ha noe ulik tilbudsprofil. Polarsirkelen har, til tross for elevnedgangen, fremdeles en bred tilbudsprofil. Den nasjonalt vedtatte strukturen i yrkesfag er i endring og nye utdanningsprogram blir innført på Vg1 fra og med skoleåret 2020–2021. Tilsvarende endringer vil komme på yrkesfag Vg2 skoleåret 2021–2022. Parallelt fases det inn nye læreplaner i alle fag, både i videregående og i grunnskolen.

Indre Helgeland har, som de fleste regionene, hatt vesentlig bedring i gjennomføringsandelen i siste femårsperiode. Det har imidlertid vært noen svingninger med en klar topp for kullet som startet i 2010, der andelen som fullførte videregående opplæring i løpet av fem år var bedre enn fylkessnittet. Det er imidlertid noe ustabilitet i resultatene, noe som er naturlig i en region med lavt elevtall. Gjennomføringsandelen i Indre Helgeland ligger i midtsjiktet i fylket.

Tømrerfaget, elektrikerfaget, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget er blant de største lærefagene i alle regioner, mens Indre Helgeland utpeker seg som en region der også industrifag, særlig kjemiprosessfaget, har et stort antall lærlinger – hele 46 stykker i kjemiprosessfaget. Dette gjenspeiler selvsagt næringsstrukturen, særlig i Rana. Rana er en kommune med over 300 lærlinger. Dette utgjør over 80 prosent av lærlingene i regionen, men det er svært uheldig at kun halvparten av elever ved kokk- og restaurantfag på Polarsirkelen videregående skole har fått lærekontrakt i egen region de siste årene.

Figur 22 Antall lærekontrakter Indre Helgeland

5.1.2. Nærings- og kompetansemiljø

Indre Helgeland er rik på naturressurser og et tyngdepunkt i Nord-Norge innen prosess- og verkstedindustri, kraftproduksjon og olje- og gassaktivitet. Mo industripark (MIP) er Nord-Norges ledende industripark og utgjør et sterkt industrielt kompetansemiljø. I tillegg til å levere tjenester til bedriftene arbeider MIP med å tilrettelegge for nyetableringer og markedsføre industriparken som etableringssted. Andre viktige industribedrifter i regionen er Arbor i Hattfjelldal, Westcon i Nesna og Nortura og NCP i Hemnes. NCP er en spennende bedrift som produserer bærekraftige møbler av resirkulert materiale, blant annet fra Nova Sea på Lovund som er en av de største nordnorske produsentene av oppdrettslaks. Rana Gruber er en av landets største gruver.

Den største private sektoren er bygg og anlegg med i underkant av 9 prosent av de sysselsatte. Indre Helgeland har den nest minste andelen av regionene sysselsatt i detaljhandelen med i underkant av 8 prosent av de sysselsatte.

Innen reiseliv er aktiviteten spredt rundt i hele regionen med hovedvekten av aktivitet i Rana. Totalt sysselsetter overnatting og servering 2,9 prosent av de sysselsatte i Indre Helgeland. I tillegg sysselsetter reiselivet mange innen andre næringer som transport og personlig tjenesteyting.

Indre Helgeland har videre noe matproduksjon, men ikke så stor som i den sørlige delen av Helgeland. Om lag 15 prosent av de som jobber innen landbruk i Nordland er sysselsatt i regionen Indre Helgeland.

Offentlig sektor sysselsetter 36 prosent av de sysselsatte. Store statlige arbeidsplasser er Helgelandssykehuset, Nord Universitet og Universitetet i Tromsø, Nasjonalbiblioteket, Statens Innkrevingsentral, NAV Servicesenter og NAV økonomi og Statkraft. Kompetansen fra industrien har ført til et av de mest effektive depotbibliotek i verden med mange nyvinninger innen automasjon og digitalisering.

Nord Universitet gir lærerutdanning på Mo og i Nesna. Andre tilbud på Mo er pedagogikk, sykepleie og økonomi. UiT tilbyr utdanning til ingeniør bygg og maskin. Sintef Helgeland er et

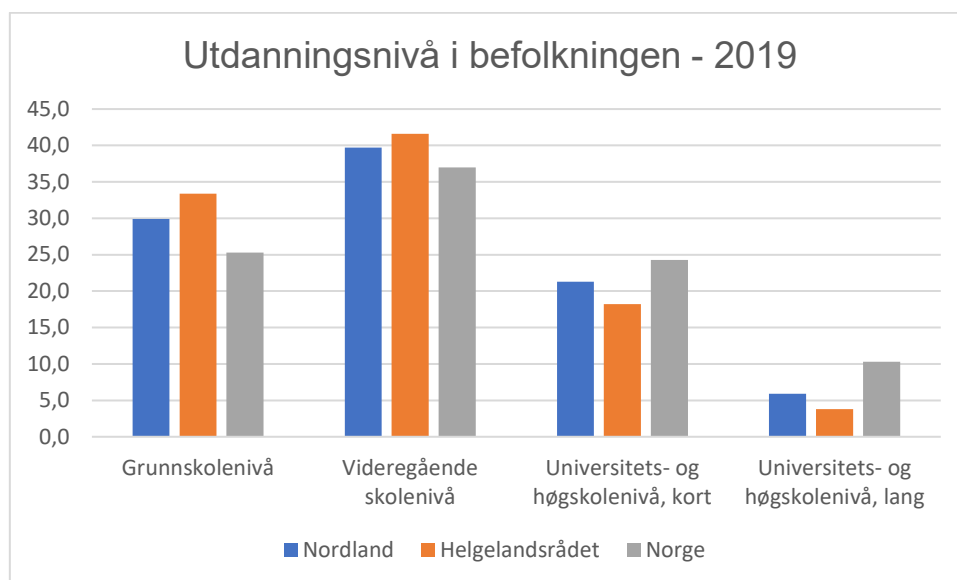
teknologisk forskningsinstitutt som skal samarbeide med bedrifter på Helgeland for å gi den landbaserte industrien grønn konkurransekraft. Instituttet er under oppbygging og har per i dag 8 medarbeidere. Sintef Norlab er det største norske laboratorieselskapet og leverer tjenester innen kjemisk analyse, materialtesting, miljømåling, mikrobiologi og veterinærmedisin.

Regionen har to inkubatorer i Sivas inkubatorprogram. Kystinkubatoren, med 4 medarbeidere på Lovund som fremmer utvikling av havbruks- og fiskerirelatert virksomhet, og Inkubator Helgeland, som er lokalisert i Kunnskapsparken Helgeland. KPH er et innovasjonsselskap med 15 medarbeidere lokalisert til Mo, Sandnessjøen og Mosjøen. KPH har et bredt tjenestespekter innenfor utdanningsmegling, kompetansemegling og prosjektledelse for Olje og gassklynge Helgeland og Arenaklyngen Arctic Cluster Team. ACTs bedriftsmedlemmer utgjør det industrielle tyngdepunktet i nord og skal bidra til å innfri Norges forpliktelser i Parisavtalen. Rana utviklingsselskap med 8 medarbeidere er Rana kommunes utviklingsselskap og tilbyr også tjenester til omlandskommunene.

5.2. Helgeland

5.2.1. Utdanning

Som figuren nedenfor viser har Helgeland en større andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (33,4%) enn i Nordland (29,9%) og i Norge generelt (25,3%). Andelen individer med høyere utdanning, både lang og kort, er også lavere på Helgeland enn i Nordland og Norge ellers.

Figur 23 Utdanning i befolkningen. Kilde SSB.

Individer med lav utdanning, relativt til befolkningen generelt, vil sannsynligvis også ha lav inntekt. Lav inntekt kan i seg selv føre til stress⁵⁷ og lav sosioøkonomisk status påvirker både helse, dødelighet⁵⁸ og livskvalitet. Forskning viser at unge påvirkes av foreldrenes yrkesvalg

⁵⁷ Marmot og Wilkinson 2001; Pham-Kanter 2009, i Kravdal 2017

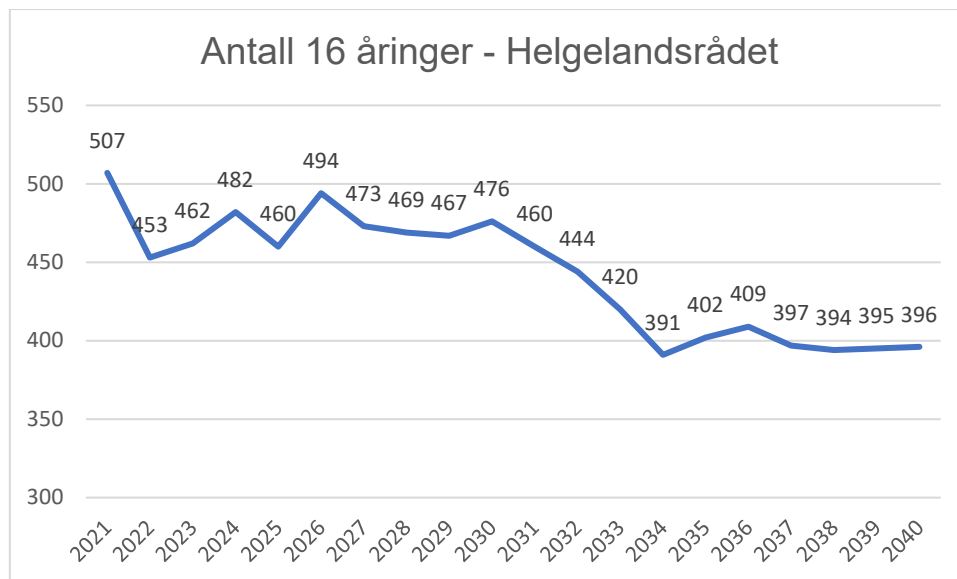
⁵⁸ Hayward, Hummer og Sasson 2015, i Kravdal 2017

og av lokalsamfunnet de vokser opp i. Når befolkningen i Nordland har et relativt lavt utdanningsnivå står man i fare for at dette reproduseres intergenerasjonelt. Det vil derfor være fordelaktig, både for individet og nordlandssamfunnet for øvrig, at utdanningsnivå i befolkningen økes.

Det er en sterk sammenheng mellom elevers skoleresultater i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Helgeland skårer litt under fylkessnittet, tiendeklassingene som gikk ut våren 2019 fikk i snitt kun 41,0 grunnskolepoeng. De to største skolekommunene i regionen, Brønnøy og Vefsn, har begge grunnskolepoeng som ligger noe under fylkessnittet.

Best og mest stabil utvikling i gjennomføring av videregående opplæring har det vært i området rundt Sandnessjøen der resultatet for 2013-kullet var bedre enn landssnittet. Også i Brønnøy og kommunene rundt har det vært god utvikling og gjennomføringen der har ligget over fylkessnittet. Resultatet for Vefsn og nabokommunene er ikke like godt og det varierer en del.

Det er tre fylkeskommunale videregående skoler på Helgeland: Brønnøysund, Sandnessjøen og Mosjøen videregående skole. I tillegg kommer Havbruksakademiet i Brønnøysund. Elevtallet på skolene har sunket i takt med minkende ungdomskull. Nedgangen har vært størst ved Brønnøysund med om lag 75 færre elever de siste fem–seks årene. Dette har ført til at noen tilbud har blitt lagt ned på grunn av svake søkertall. Nedgangen ved de andre to skolene har vært mindre, rundt 30 elever i samme periode. Figuren nedenfor viser hovedalternativet til Statistisk sentralbyrå over antall 16-åringer i regionen framover mot 2040.

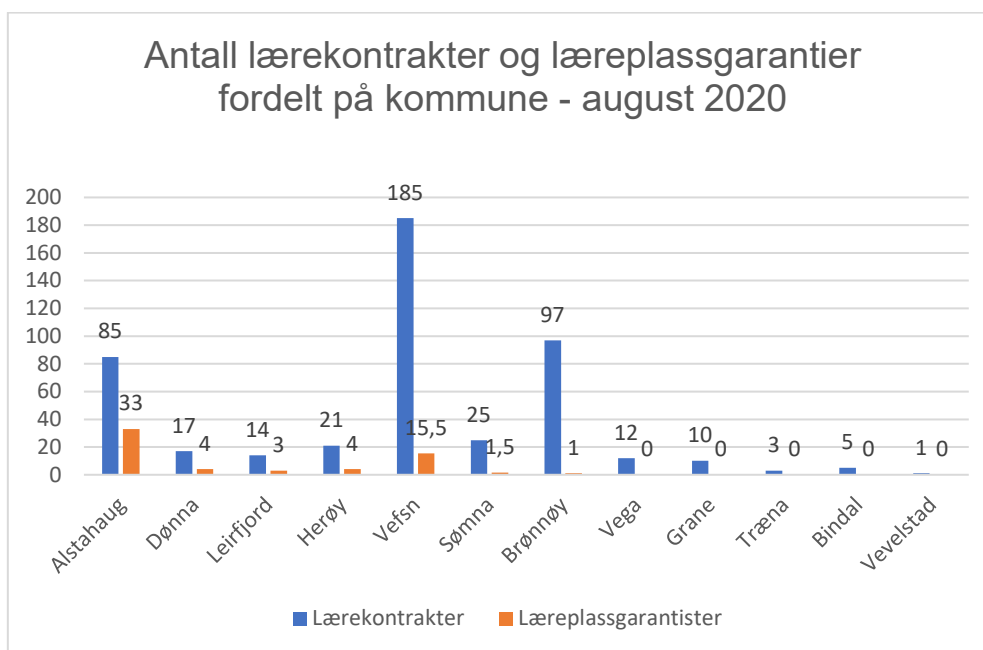

Figur 24 Framskrivning av 16 åringer Helgeland. Kilde: SSB.no (MMMM)

Det har vært en viss regionalisering av tilbud på Helgeland, særlig på Vg2-nivå. Det betyr at ikke alle skoler kan ha alle tilbud, men at skolene kan ha noe ulik tilbudsprofil. Til sammen tilbyr de tre skolene et bredt utvalg opplæringstilbud.

Tømmerfaget, elektrikerfaget, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget er blant de største lærefagene i alle regionene, men Helgeland skiller seg ut ved at det kun er 9 lærlinger med ungdomsrett i helsearbeiderfaget på tross av at alle tre skolene har hatt

tilbudet fram til forrige skoleår. At det er behov for lærlinger i faget, sees ved at mange voksne får kontrakt. Ellers er det forholdsvis mange lærlinger i anleggsmaskinførefaget. Restaurant- og matfag tilbys både ved Brønnøysund og Mosjøen videregående skole, men kun ni ungdommer har løpende lærekontrakt, det vil si at kun fire–fem får kontrakt per år, de fleste i institusjonskokkfaget. Dette viser at restaurantnæringen i regionen kunne vært bedre på å ta inn lærlinger. Mosjøen videregående har en klasse i skogbruk. Det er ikke registrert noen kontrakter i skogfaget i regionen. Derimot er det til sammen 16 løpende kontrakter i akvakulturfaget, de fleste voksne. Dette indikerer at det er etterspørsel etter denne kompetansen.

Figur 25 Lærekontrakter og læreplassgarantier Helgelandrådet

5.2.2. Nærings- og kompetansemiljø

Helgeland er rik på naturressurser, er et av de viktigste områdene for fiskeoppdrett i Norge, og den største regionen for landbruk og kjøttproduksjon i fylket. Sandnessjøen og Mosjøen utgjør det industrielle tyngdepunktet i regionen. Sandnessjøen med Helgelandsbase gir basetjenester til de fleste av oljeselskapene som opererer i Norskehavet. Alcoa i Mosjøen er et av verdens mest energieffektive og grønne aluminiumsverk. I regionen er Brønnøysundregistrene en hjørnesteinsbedrift, og her har Torghatten ASA også sitt hovedkontor. Brønnøy Kalk i Velfjord er en av Norges største produsenter av kalkstein til papirindustrien.

Helgeland er en viktig region for fiskeriene selv om regionen ikke har den største flåten. 11 prosent av de som jobber innen fiske og fangst i Nordland er sysselsatt i regionen. Træna er fylkets femte største fiskerikommune regnet etter landet kvantum. Dønna og Herøy er tyngdepunktet for havbruksnæringen i regionen.

Den største private sektoren er bygg og anlegg med 9 prosent av de sysselsatte. Helgeland har minst andel av samtlige regioner sysselsatt i detaljhandelen med 7 prosent av de sysselsatte.

Helgeland har store kvaliteter som reisemål og reiselivsbransjen i regionen er i stor utvikling. Vega har gjennom sin verdensarvstatus og status som bærekraftig reisemål opparbeidet seg en unik posisjon i reiselivet på Helgeland. Overnatting og servering sysselsetter 2,6 prosent av de sysselsatte på Helgeland. I tillegg sysselsetter reiselivet mange i andre næringer som transport og personlig tjenesteyting.

Vega og Vevelstad er de kommunene som har høyest verdiskaping fra jordbruket per innbygger i fylket. Sømna er største landbrukskommune og her ligger også Tines eneste meieri i Nordland som produserer 7 200 tonn ost i året. Om lag 40 prosent av de som jobber innen landbruk i Nordland er sysselsatt i regionen. Helgeland står også for størstedelen produktiv barskog i fylket.

Offentlig sektor sysselsetter 38 prosent av de sysselsatte på Helgeland. De største statlige virksomhetene er Helgelandssykehuset og Brønnøysundregistrene.

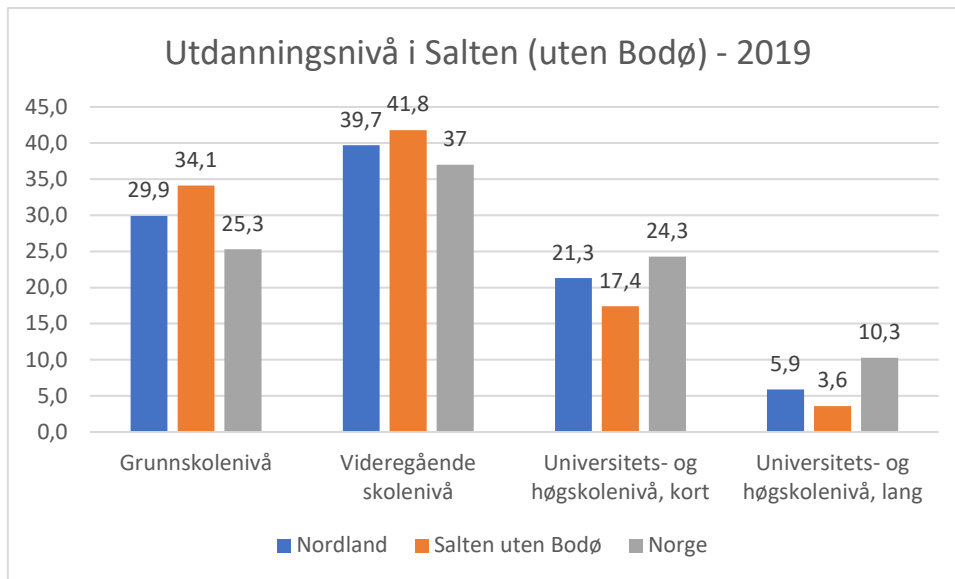
Helgeland har flere kompetansemiljø som støtter opp om landbruk og havbruk. Nibio har en forskningsstasjon på Tjøtta med 16 medarbeidere. Forskningstema er Fôr og husdyr, Kulturlandskap og biomangfold og Utmarksressurser og næringsutvikling. LetSea som er lokalisert til Dønna kan tilby hele spekteret av forsøk og forskning. Forskningstema er Lønnsom og bærekraftig produksjon, Bedre fiskehelse og Økt bærekraft med redusert miljøavtrykk. Vega verdensarvsenter har 8 medarbeidere. I verdensarvsenteret kan du lære om øyværingslivet og om ærfugldrif og fiskerbondeliv.

Sentrum Næringshage deltar i SIVAS næringshageprogram og har 4 medarbeidere. Næringshagen er til stede i Sandnessjøen, Mosjøen og Trofors. Mosjøen og omegn næringssselskap er Vefsn kommunes næringssselskap med 8 medarbeidere, men de tilbyr også tjenester til omlandskommunene.

5.3. Salten

5.3.1. Utdanning

Som figuren nedenfor viser har Salten (uten Bodø) en større andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (34,1%) enn i Nordland (29,9%) og i Norge generelt (25,3%). Også andelen individer med høyere utdanning, både lang og kort, er lavere enn i Nordland og Norge ellers.

Figur 26 Utdanningsnivå i Salten (uten Bodø) 2019. Kilde: SSB.no

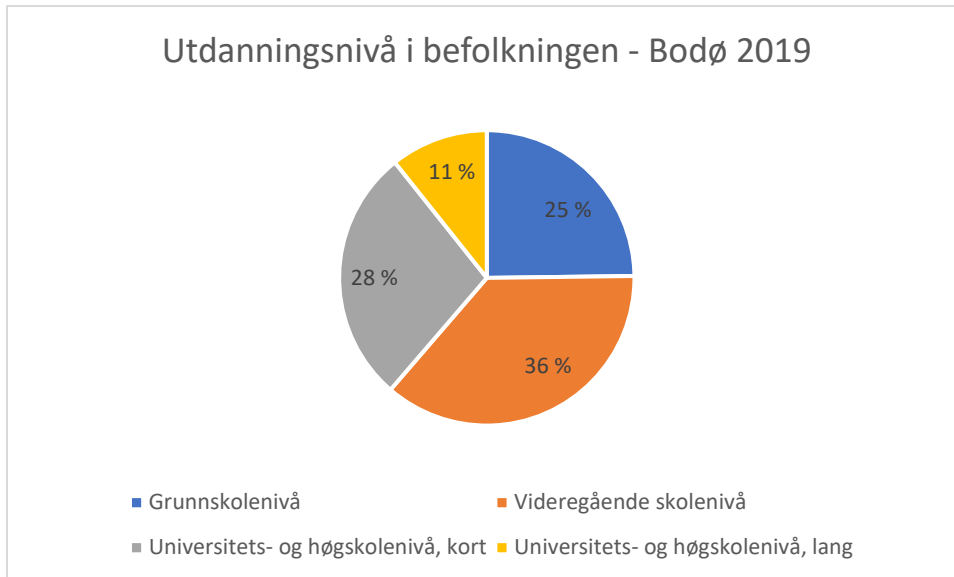
Individer med lav utdanning, relativt til befolkningen generelt, vil sannsynligvis også ha lav inntekt. Lav inntekt kan i seg selv føre til stress⁵⁹ og lav sosioøkonomisk status påvirker både helse, dødelighet⁶⁰ og livskvalitet. Forskning viser at unge påvirkes av foreldrenes yrkesvalg og av lokalsamfunnet de vokser opp i. Når befolkningen i Nordland har et relativt lavt utdanningsnivå står man i fare for at dette reproduseres intergenerasjonelt. Det vil derfor være fordelaktig, både for individet og nordlandssamfunnet for øvrig, at utdanningsnivå i befolkningen økes.

Dersom man ser kun på utdanningsnivået i Bodø, slik som i figuren nedenfor, kan man se at utdanningsnivået i fylkeshovedstaden er høyere enn gjennomsnittet for både Nordland og Norge. Bodø har store kompetansemiljøer slik som Nord universitet, Nordlandsforskning, Politihøgskolen avd. Bodø, og også flere KIFT næringer. KIFT står for **K**unnskaps **I**ntensiv **F**orretningmessig **T**jenesteyting og beskriver næringer og bedrifter som yter tjenester basert på kunnskap til andre bedrifter og/eller næringer. En bred definisjon av KIFT innebærer medietjenester, IKT-tjenester, finansielle tjenester og generiske kunnskapstjenester som for eksempel regnskap, administrative og juridiske tjenester, arkitekter og teknisk tjenesteyting. Slike miljøer tiltrekker individer med spesialisert kompetanse, og høyner dermed det gjennomsnittlige utdanningsnivået i kommunen.

⁵⁹ Marmot og Wilkinson 2001; Pham-Kanter 2009, i Kravdal 2017

⁶⁰ Hayward, Hummer og Sasson 2015, i Kravdal 2017

Utdanningsnivå i befolkningen - Bodø 2019

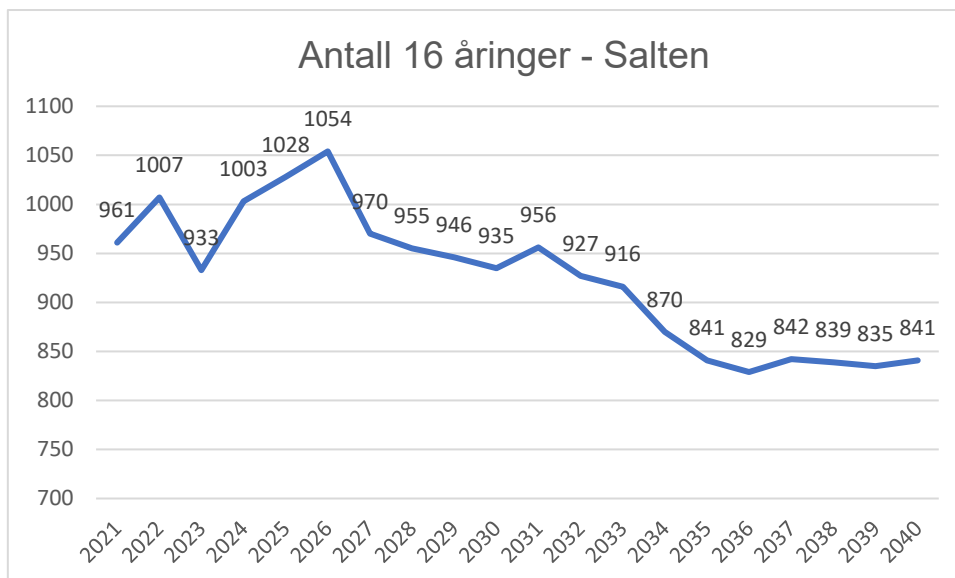

Figur 28 Utdanningsnivå i befolkningen - Bodø 2019. Kilde: SSB.no

Det er en sterk sammenheng mellom elevers skolerresultater i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Salten har sammen med Vesterålen fylkets beste resultater blant tiendeklassingene som gikk ut våren 2019, med et snitt på 42,4 grunnskolepoeng. Dette er også bedre enn landsnittet. Det er stort sett regionens største skolekommune, Bodø, som har hatt stabilt gode resultater og som trekker gjennomsnittet opp.

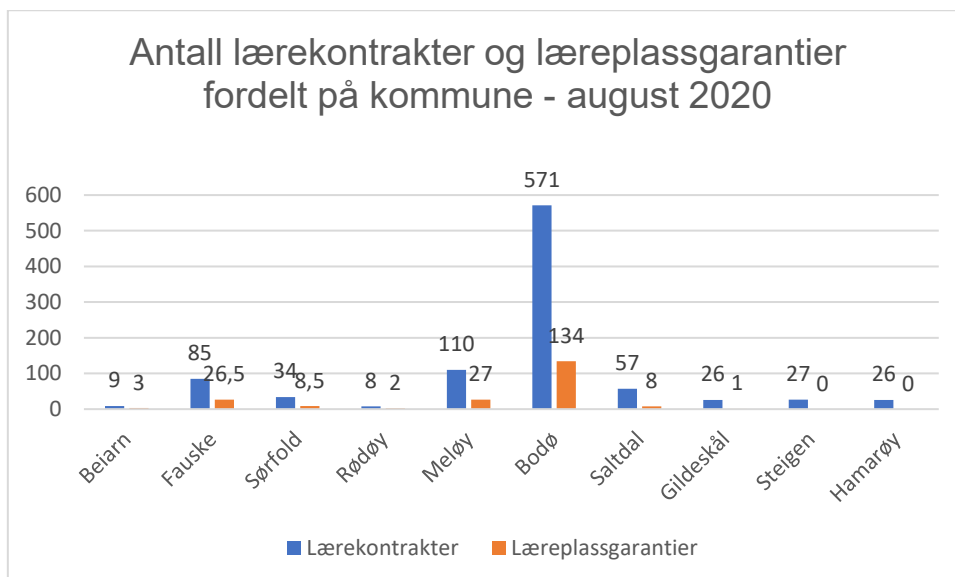
I Salten har Bodø-regionen best resultat for 2013-kullet; 75,9 prosent av de som startet videregående i 2013 fullførte og bestod i løpet av fem år. Dette er litt bedre enn landsnittet. Også kommunene på kysten sør for Bodø har hatt god utvikling. Indre Salten har noe variabel gjennomføringsandel. Nord-Salten har dessverre ikke hatt samme positive utvikling.

Det er hele seks fylkeskommunale videregående skoler i Salten: Meløy, Bodin, Bodø, Fauske, Saltdal og Knut Hamsun videregående skoler. I tillegg kommer friskolen NTG Bodø. Regionen har både fylkets største skole, Bodø, med rundt 1 300 elever, og en av de minste, Knut Hamsun, med 117 elever. Elevtallet har samlet sett gått noe ned, mest merkbart har dette vært på Saltdal som har mistet rundt 60 elever de siste årene. Figuren nedenfor viser at det er forventet en oppgang i antall 16-åringer fram mot 2026, og så en nedgang fram mot 2040.

Figur 29 Framskrivning av 16 åringer Salten. Kilde: SSB.no (MMMM)

En nedgang i elevtallet har ført til at noen tilbud med svak søkning har blitt lagt ned. I en region som Salten er det naturlig at det har vært en viss regionalisering av tilbud, særlig på Vg2-nivå. Tre av skolene i regionen, Meløy, Saltdal og Knut Hamsun videregående skoler, kan anses som små, med et betydelig lavere rekrutteringsgrunnlag enn de tre andre. Det betyr at ikke alle skoler kan ha alle tilbud, men at skolene kan ha noe ulik tilbudsprofil. Til sammen tilbyr de seks skolene et bredt utvalg av opplærings tilbud.

Figur 30 Lærekontrakter og læreplassgarantier Salten

Salten er regionen med flest lærlinger, omtrent en tredel av fylkets lærlinger får opplæring i en bedrift registrert i Salten. Så har nordfylket og sørfylket om lag en tredel hver. Bedrifter registrert i Bodø alene har nesten 500 lærlinger i opplæring. Tømrerfaget, elektrikerfaget, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget er blant de største lærefagene i alle regionene, også i Salten. Regionen skiller seg ut ved å ha mange lærlinger i rørleggerfaget og flyfag. Vi ser at det er mange lærlinger i akvakulturfaget, både med og uten ungdomsrett.

Det er 24 voksne lærlinger i akvakulturfaget, noe som indikerer at dette er en bransje i vekst og som trenger påfyll av fagarbeidere. Salten skiller seg også ut fra en del andre regioner ved at det er få lærlinger i industrifag, derimot er det mange i kjøretøy og andre bilfag.

5.3.2. Nærings- og kompetansemiljø

Salten med fylkeshovedstaden Bodø har det mest komplette nærings- og kompetansemiljøet i Nordland. Bodø utgjør sammen med Fauske knutepunkter på nasjonale transportlinjer for båt, jernbane, vei og lufttrafikk. Salten har store kraft- og mineralressurser, og er en stor oppdrettsregion.

Bygg og anlegg sysselsetter flest i privat sektor med i overkant av 16 prosent av de sysselsatte. Salten har også en stor andel sysselsatt i detaljhandelen med i overkant av 8 prosent av de sysselsatte.

Bodø og Meløy er de viktigste fiskerikommunene i regionen. Bodø har en del ferdigmatproduksjon knyttet til fiskerivirksomhet. Videre er opprettnæringen stor i Salten, med 40 prosent av de som er sysselsatt i denne næringen i Nordland. Salten har en komplett verdikjede innenfor havbruk fra produksjon av rogn til markedsføring og salg av sjømat med mange sterke aktører spredt i hele regionen. Selv om næringen har stor økonomisk betydning for både regionen og Nordland utgjør næringen kun i overkant av 1 prosent av totalt sysselsatte i Salten.

Større industribedrifter i Salten er Rapp Bomek i Bodø, The Quarts Corp på Drag, Nexans på Rognan, Glomfjord industripark og Elkem Salten i Sørfold.

Salten har flest hotellbedrifter og er størst i Nordland på forretningstrafikk i form av yrkesreisende og kurs- og konferansegjester. Overnatting og servering sysselsetter 3,6 prosent i Salten. I tillegg sysselsetter reiselivet mange innen transport og personlig tjenesteyting.

Salten har en stor offentlig sektor med i underkant av 40 prosent av de sysselsatte i Salten. Andelen sysselsatte innen kommunal og fylkeskommunal sektor er lavest i fylket, mens den statlige sektoren sysselsetter i overkant av 48 prosent av alle statlige ansatte i Nordland.

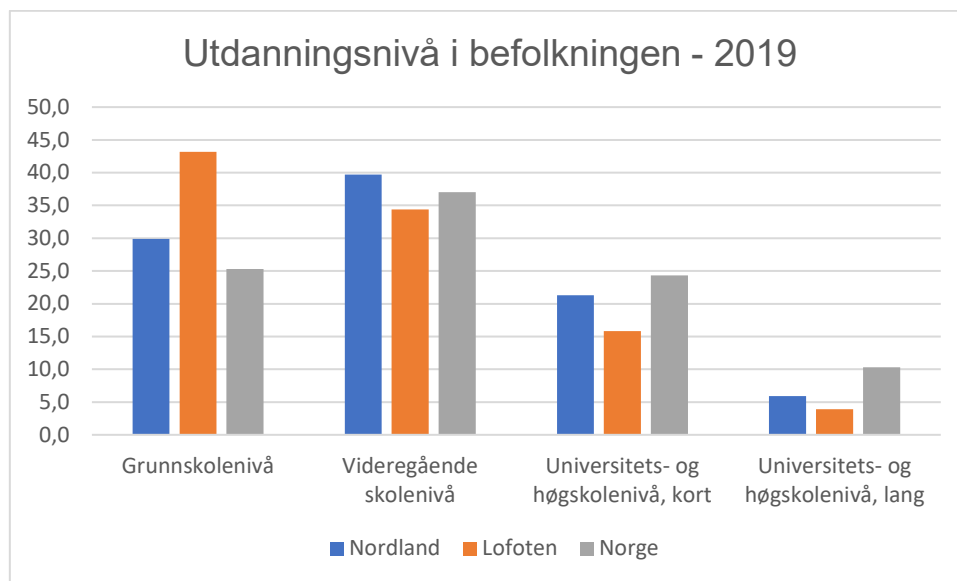
Store statlige virksomheter er Helse Nord RHF og Nordlandssykehuset, Valnesfjord helsesportsenter, Luftfartstilsynet og Kontrollsentral Nord, Forsvarets operative hovedkvarter og kampflybase, Hovedredningssentralen i Nord-Norge, Fylkesmannen i Nordland, Fiskeridirektoratet, NRK, Skatt Nord, Bodø, NAV Nordland, Husbanken, Økonomi og fellestjenester, Statens Vegvesen, og Nasjonalt luftfartsmuseum.

Nord Universitet har tre profilområder: Blå og grønn vekst, innovasjon og entreprenørskap og helse, velferd og oppvekst. Nordområdesenteret er et av sentrene ved NU med formål om kunnskapsproduksjon og å øke bevissthet og engasjement om nordområdene. UiT tilbyr dataingeniørstudier i Bodø. Nordlandsforskning er et nasjonalt samfunnsfaglig institutt med 40 medarbeidere som bidrar til kunnskapsutvikling for samfunnsliv og næringsutvikling. Nibio er til stede med Avdeling for algeproduksjon. Hovedkontoret for Helse Nord er sammen med Nordlandssykehuset og helsesportsenteret et sterkt helsefaglig miljø. Regionen har sterke kunnskapsmiljø utenfor Bodø som likestillingscenteret KUN i Steigen, Årran lulesamisk senter på Drag og Kigok i Gildeskål som arbeider med utvikling og opplæring med fokus på oppdrettsnæringen og er leder for Algenettverk Nord.

5.4. Lofoten

5.4.1. Utdanning

Som figuren nedenfor viser har Lofoten en betydelig større andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (43,2%) enn i Nordland (29,9%) og i Norge generelt (25,3%). Andelen individer med høyere utdanning, både lang og kort, er også lavere på Lofoten enn i Nordland og Norge ellers.

Figur31 Utdanningsnivå i befolkningen. Kilde: SSB.no

Individer med lav utdanning, relativt til befolkningen generelt, vil sannsynligvis også ha lav inntekt. Lav inntekt kan i seg selv føre til stress⁶¹ og lav sosioøkonomisk status påvirker både helse, dødelighet⁶² og livskvalitet. Forskning viser at unge påvirkes av foreldrenes yrkesvalg og av lokalsamfunnet de vokser opp i. Når befolkningen i Nordland har et relativt lavt utdanningsnivå står man i fare for at dette reproduseres intergenerasjonelt. Det vil derfor være fordelaktig, både for individet og nordlandssamfunnet for øvrig, at utdanningsnivå i befolkningen økes.

Det er en sterk sammenheng mellom elevers skolerresultat i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Lofoten har et snitt på grunnskolepoeng nær fylkessnittet, men noe under landsnittet.

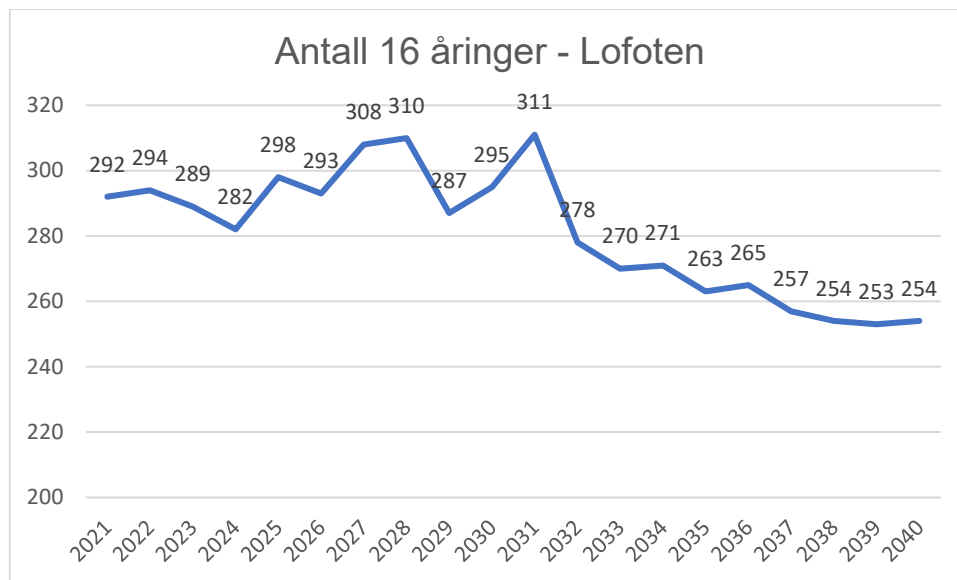
Lofoten har, som de fleste regionene, hatt vesentlig bedring i gjennomføringsandelen i siste femårsperiode. Det har imidlertid vært noen svingninger med en liten topp for kullet som startet i 2012. Gjennomføringsandelen i regionen ligger om lag fire prosentpoeng under fylkessnittet og ni prosent bak nasjonalt snitt. Lofoten har hatt noe svakere utvikling enn fylket og nasjonalt i siste femårsperiode på tross av framgang.

De to videregående skolene, Aust-Lofoten og Vest-Lofoten videregående skole, har et bredt tilbud, men ungdommer som ønsker å ta utdanning innen musikk, dans og drama, frisør,

⁶¹ Marmot og Wilkinson 2001; Pham-Kanter 2009, i Kravdal 2017

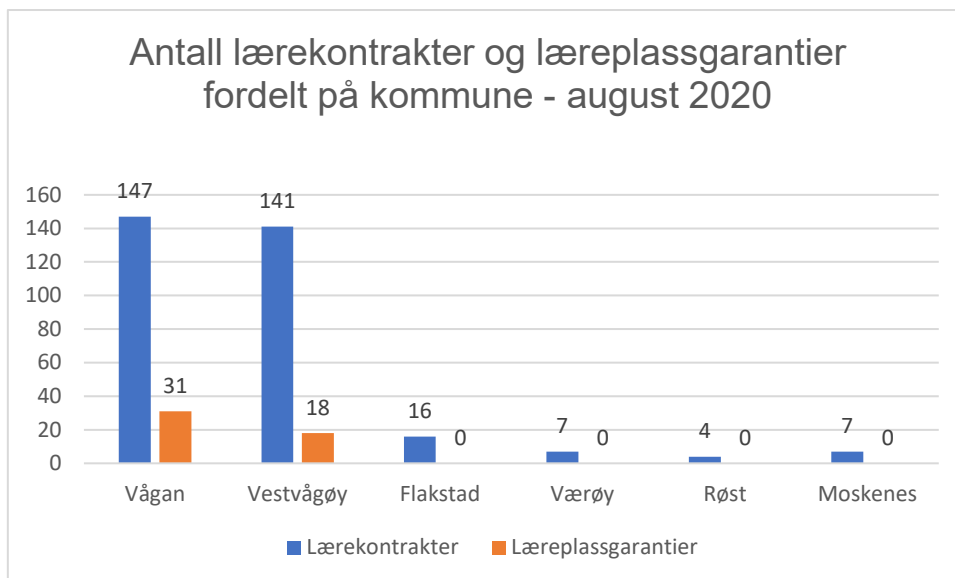
⁶² Hayward, Hummer og Sasson 2015, i Kravdal 2017

interiør, blomster og eksponering eller informasjonsteknologi og medieproduksjon må søke seg til andre skoler i nordfylket. Dette er fag med få søkere som er regionalisert. Skolene har til sammen et tilbud som matcher næringsstrukturen med vekt på 'blå' fag som fiske og fangst og maritime fag, helsefag, fag for byggenæringen og reiselivet. Det betyr også at næringslivet og det offentlige i regionen kan rekruttere ungdommer inn arbeidslivet der det er behov for deres kompetanse. Figuren nedenfor viser at antall 16-åringer vil ha en stabil nedgang i Lofoten fram mot 2040.

Figur 32 Framskrivning av 16 åringer Lofoten. Kilde: SSB.no (MMMM)

Lofoten, sammen med Vesterålen, utmerker seg ved at fiske og fangst er et stort lærefag. De to lærefagene fra helse- og oppvekstfag, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget, er store i alle regioner sammen med elektrikerfaget og tømrerfaget. Dette er etterspurte kompetanser generelt. Det er for øyeblikket kun en kontrakt i resepsjonsfaget for ungdomsrettslærling og ingen kontrakter i reiselivsfaget i regionen på tross av at Aust-Lofoten videregående skole har Vg2 reiseliv som tilbud. Det er også kun fem ungdommer med kontrakt i kokkefaget, alle i samme bedrift: Thon hotell Lofoten. Dette tyder på at innsatsen bør rettes inn mot turistnæringen slik at flere ungdommer som tar reiseliv ved Aust-Lofoten og kokk- og servitørfag ved Vest-Lofoten kan få læretid i regionens turist- og reiselivsbedrifter. Det er også i minste laget når det kun er åtte ungdommer med løpende lærefag i industrifag (fem industrimekanikere, tre sveis), fordi elevene fra Vg2 industrideknologi er oftest avhengig av lærekontrakt for å bestå opplæringsløpet. Det høye antallet voksne med lærekontrakt i helsearbeiderfaget viser at behovet for slik kompetanse er stort og at flere av Vg2-elevne kunne ha gått ut i lære.

Figur 33 Lærekontrakter og læreplassgarantier Lofoten

5.4.2. Nærings- og kompetansemiljø

Fiske har alltid vært Lofotens viktigste næringsvei. Reiselivet blir stadig viktigere, og Lofoten har flere sterke næringsmiljø innen sjømat og reiseliv. Lofoten har sammen med Vesterålen de største konsentrasjonene av fiskefartøy og de største landingene av fisk. Røst er en utpreget tørrfiskkommune. På Vestvågøy ligger hovedkontoret til Insula, et stort nordisk sjømatkonsern. Her produseres det ulike matprodukter basert på fiskeråstoff i forbrukspakninger, samt en stor filetfabrikk. Norges største trålrederi, Havfisk AS, er koblet med mottaks- og foredlingsanleggene i regionen i form av råstoffleveranser og eierskap.

Lofoten er den største og viktigste ferie – og fritidsregionen i Nordland som historisk har hatt en overvekt av utenlandske gjester. En relativt stor andel av overnattingene skjer utenfor hotellene. Rorbuer og andre overnattingssteder er viktige aktører. Salg av opplevelser har blitt en stadig større del av omsetningen. Disse tilbudene inkluderer aktiviteter som både er stedbundne som eksempelvis museet og aktivitetstilbudet til Lofotr og aktiviteter som inkluderer turer og andre opplevelser som eksempelvis selges av selskap som XXLofoten. Overnatting og servering sysselsetter 4,7 prosent av de sysselsatte i Lofoten. I tillegg sysselsetter reiselivet mange innen andre næringer som transport og personlig tjenesteyting.

Den største private sektoren er bygg og anlegg med i overkant av 11 prosent av de sysselsatte. Mange besøkende bidrar også til en forholdsvis høy andel av sysselsatte i detaljhandelen med 8 prosent sysselsatte. Her dominerer Vågan og Vestvågøy.

Offentlig sektor sysselsetter 31 prosent av totalt sysselsatte i Lofoten. Dette er den laveste andelen av alle regionene i Nordland. Med unntak av Nordlandssykehuset, er statlige virksomheter i Lofoten knyttet opp mot havnæringene med Senter for oljevern og marint miljø, Kystverket og Fiskeridirektoratet.

I de senere årene er det bygget opp sterke kompetanse- og konsulentmiljø rundt havnæringene og reiseliv. Senter for oljevern og marint miljø med hovedkontor i Svolvær er et statlig kompetansemiljø som skal være et nasjonalt og internasjonalt ledende kompetansesenter for arbeidet med oljevern og mot marin plastforsøpling. Et annet

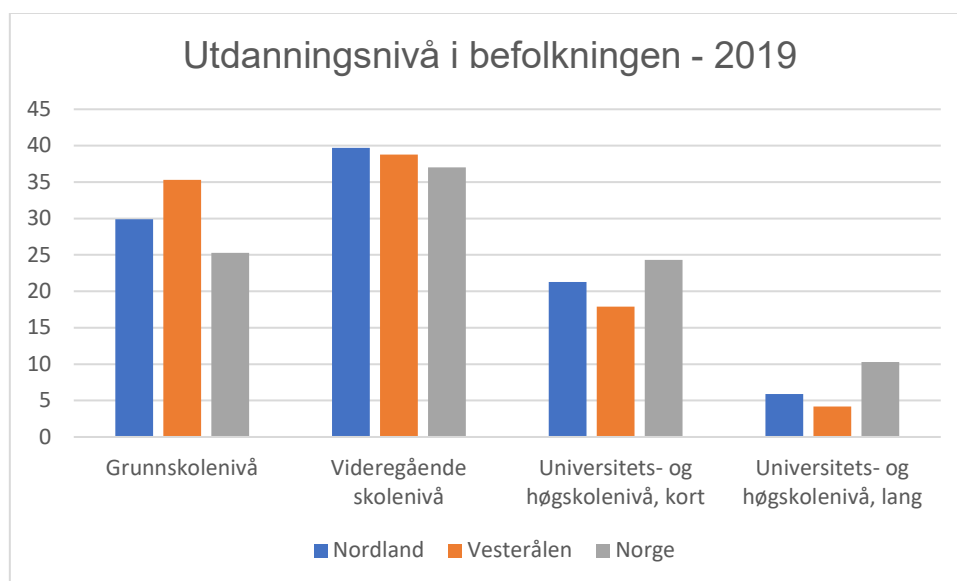
kompetansemiljø i Svolvær er Salt, et forsknings- og utviklingsmiljø med mål om å utvikle kunnskap om havet, de marine ressursene og kystens verdiskaping. Lofoten matpark har hovedkontor på Leknes og er et utviklingsmiljø for landbruk, lokal mat, opplevelsesbasert reiseliv og lokalsamfunnsutvikling. Klyngen Innovative opplevelser er et samarbeid mellom næringslivet ved bedriftene i klyngen, virkemiddelapparatet, og forsknings og utdanningsinstitusjoner.

Innovasjonsselskapet Egga utvikling er et felles kompetansemiljø for Lofoten og Vesterålen med avdelingskontor i Leknes. I tillegg til å være en utviklingsaktør for kysten er Egga utvikling prosjektleder for to bedriftsklynger i Innovasjon Norge sitt klyngeprogram. Arena Torsk har deltakere fra hele verdikjeden, og har som mål å gjøre fersk torsk tilgjengelig for bearbeiding og salg hele året. Arena Marine Recycling Cluster har som mål å bidra til kartlegging, analyser, opprydding og bearbeiding av marint avfall. Egga utvikling er også operatør for SIVA sitt næringshageprogram og tilbyr tjenester innen forretningsutvikling

5.5. Vesterålen

5.5.1. Utdanning

Som figuren nedenfor viser har Vesterålen en betydelig større andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (35,3%) enn i Nordland (29,9%) og i Norge generelt (25,3%). Andelen individer med høyere utdanning, både lang og kort, er også lavere på Vesterålen enn i Nordland og Norge ellers.

Figur 34 Utdanningsnivå i befolkningen. Kilde: SSB.no

Individer med lav utdanning, relativt til befolkningen generelt, vil sannsynligvis også ha lav inntekt. Lav inntekt kan i seg selv føre til stress⁶³ og lav sosioøkonomisk status påvirker både helse, dødelighet⁶⁴ og livskvalitet. Forskning viser at unge påvirkes av foreldrenes yrkesvalg og av lokalsamfunnet de vokser opp i. Når befolkningen i Nordland har et relativt lavt

⁶³ Marmot og Wilkinson 2001; Pham-Kanter 2009, i Kravdal 2017

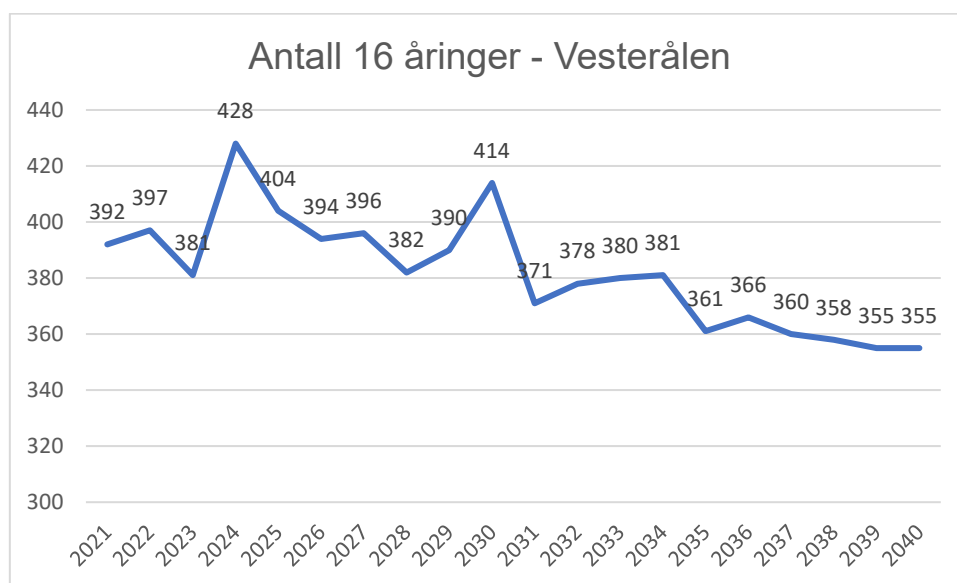
⁶⁴ Hayward, Hummer og Sasson 2015, i Kravdal 2017

utdanningsnivå står man i fare for at dette reproduseres intergenerasjonelt. Det vil derfor være fordelaktig, både for individet og nordlandssamfunnet for øvrig, at utdanningsnivå i befolkningen økes.

Det er en sterk sammenheng mellom elevers skoleresultat i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Vesterålen er en av tre regioner i Nordland som har grunnskolepoeng over nasjonalt snitt.

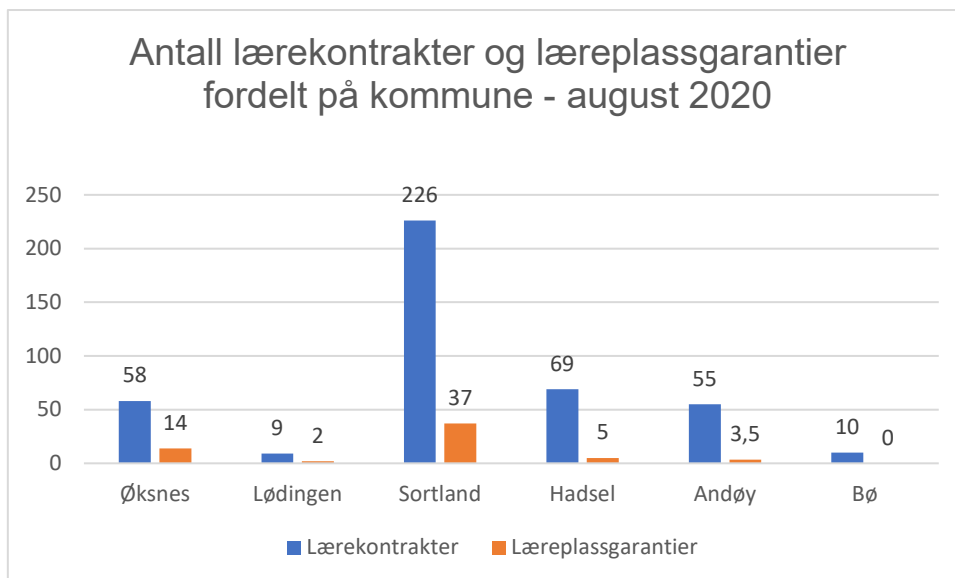
Vesterålen har, som de fleste regionene, hatt vesentlig bedring i gjennomføringsandelen i siste femårsperiode. Det har imidlertid vært noen svingninger. Gjennomføringsandelen i regionen ligger om lag fem prosentpoeng etter fylkessnittet og ti prosent bak nasjonalt snitt. Men Vesterålen har tatt noe innpå fylkes- og landssnittet i siste femårsperiode. Gjennomføringsandelen i Vesterålen er noe svakere enn andre kommunegrupper i fylket, noe som tilsier at det er realistiske muligheter for å øke andelen som gjennomfører. Dette særlig tatt i betraktning at Vesterålen har gode resultat fra grunnskolen.

De tre videregående skolene i regionen, Andøy, Hadsel og Sortland videregående skole, har en bred vifte av opplæringstilbud sett under ett. Dette betyr at kun et fåtall av ungdommene må reise ut av regionen for å få den utdanningen de ønsker, i alle fall første året. Det betyr også at næringslivet og det offentlige i regionen kan rekruttere ungdommer inn arbeidslivet der det er behov for deres kompetanse. Figuren nedenfor viser at antall 16-åringer vil variere noe fra år til år i Vesterålen.

Figur 35 Framskrivning av 16 åringer Vesterålen. Kilde: SSB.no (MMMM)

Vesterålen, sammen med Lofoten, utmerker seg ved at fiske og fangst er et stort lærefag. Det finner også mange yrkessjåførlæringer i regionen, noe som er naturlig fordi dette faget undervises ved Hadsel videregående skole. De to lærefagene fra helse- og oppvekstfag, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget, er store i alle regioner sammen med elektrikerfaget og tømmerfaget. Dette er etterspurte kompetanser generelt. Det er for øyeblikket ingen kontrakter til ungdomsrettslæringer i reiselivsfag i regionen, kun åtte med ungdomsrett er læringer i fag fra restaurant- og matfag. Dette på tross av at regionen satser en del på turisme. Hadsel er eneste skole i fylket som tilbyr Vg1 og Vg2 medieproduksjon, men det er kun én eneste lærling i medigrafikerfaget.

Figur 36 Lærekontrakter og læreplassgarantier Vesterålen

5.5.2. Nærings- og kompetansemiljø

Vesterålen er en stor fiskeriregion i Nordland. Flere virksomheter driver konvensjonell produksjon som tørking og salting. Øksnes er den kommunen i hele fylket hvor det landes mest fisk. I tillegg til sjarkflåten er det et ringnot/tråler-miljø i aksene Sortland/Lødingen. Lødingen har også et anlegg for mottak og foredling av sild. Innen akvakultur er det flere viktige miljøer. Nordlaks i Hadsel er det største havbruksselskapet i regionen som, i tillegg til primærproduksjonen, arbeider med ulike konsepter for framtidens havbruksnæring. Regionen har også to store fiskefôrprodusenter, Skretting i Hadsel og Biomar i Øksnes. Vesterålen har et sterkt fagmiljø for utvikling og produksjon av marine ingredienser. Vesteraalens på Sortland er det eldste og største miljøet. Vitux på Andenes produserer ulike kosttilskudd basert på egenutviklet teknologi.

Detaljhandelen sysselsetter flest i privat sektor med i underkant av 9 prosent av de sysselsatte. Her dominerer Sortland med nesten halvparten av de sysselsatte. Vesterålen er dermed den eneste regionen i Nordland hvor bygg og anlegg ikke er den dominerende næringen for sysselsetting i privat sektor. I Vesterålen arbeider 8,9 prosent av de sysselsatte innen bygg og anlegg.

Vesterålen den eneste regionen i Nordland hvor det så langt ikke er etablert større hotellkjeder. Her er mindre lokaleide aktører som retter seg mot ferie- og fritidsmarkedet og til en viss grad forretningsreisende. Overnatting og servering sysselsetter 2 prosent av de sysselsatte i Vesterålen. I tillegg sysselsetter reiselivet mange i andre sektorer som transport og personlig tjenesteyting.

Sysselsettingen i offentlig sektor er 37 prosent. Dette er litt over gjennomsnittet for regionene i Nordland. Dette skyldes blant annet mange store statlige virksomheter som Nordlandssykehuset HF, Mattilsyn Nord, Kystvakta, Senter for oljevern og marint miljø, Nord Universitet, Andøya Space Center og Forsvaret. Nord Universitet har et studiested på Stokmarknes som tilbyr samlingsbasert mastergrad for lærerutdanning, deltidsstudier for bachelor i sykepleie og årsstudium i personalledelse og kompetanseutvikling.

Andøya Space Center er et nasjonalt kompetansemiljø som skyter opp sonderaketter og forskningsballonger. Andøya Space Center har tre datterselskap. Narom er et nasjonalt

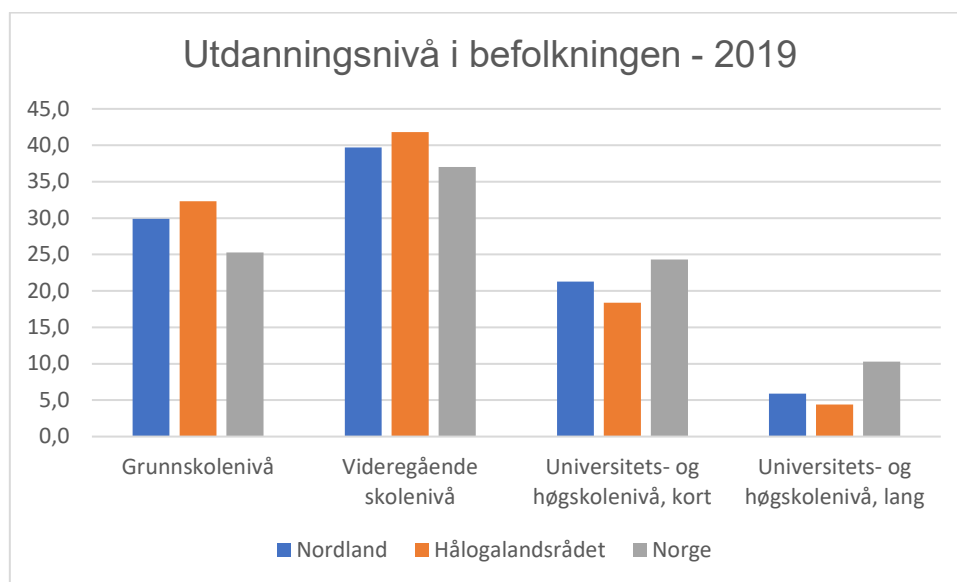
senter for romrelatert opplæring på alle utdanningsnivå, Andøya testcenter har ansvaret for infrastrukturen og Andøya Spaceport arbeider for å få etablert en europeisk oppskytingsbase for små satellitter. Andøya Space Center har også ansvaret for driften av Alomar, et observatorium for den arktiske atmosfæren, med deltakelse fra Norge, Tyskland, Storbritannia, Frankrike, USA og Canada. Til sammen 100 medarbeidere er tilknyttet Andøya Space Center. Andøya er også omstillingskommune med et omstillingselskap, Samskap, som sysselsetter 7 medarbeidere.

Innovasjonsselskapet Egga Utvikling AS sysselsetter 20 medarbeidere med kontor på Andenes, Myre, Sortland og Stokmarknes. I tillegg til å være en utviklingsaktør for kysten er Egga utvikling prosjektleder for to bedriftsklynger i Innovasjon Norge sitt klyngeprogram. Arena Torsk har deltakere fra hele verdikjeden og har som mål å gjøre fersk torsk tilgjengelig for bearbeiding og salg hele året. Arena Marine Recycling Cluster har som mål å bidra til kartlegging, analyser, opprydding og bearbeiding av marint avfall. Egga utvikling er også operatør for SIVA sitt næringshageprogram og tilbyr tjenester innen forretningsutvikling.

5.6. Ofoten

5.6.1. Utdanning

Som figuren nedenfor viser hadde kommunene i Ofoten⁶⁵ en større andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (32,3%) enn i Nordland (29,9%) og i Norge generelt (25,3%), i 2019. Andelen individer med høyere utdanning, både lang og kort, er også lavere enn i Nordland og Norge ellers.

Figur 37 Utdanningsnivå i befolkningen. Kilde: SSB.no

Individer med lav utdanning, relativt til befolkningen generelt, vil sannsynligvis også ha lav inntekt. Lav inntekt kan i seg selv føre til stress⁶⁶ og lav sosioøkonomisk status påvirker både helse, dødelighet⁶⁷ og livskvalitet. Forskning viser at unge påvirkes av foreldrenes yrkesvalg

⁶⁵ Narvik, Evenes, Tysfjord og Ballangen -tall er hentet fra 2019.

⁶⁶ Marmot og Wilkinson2001; Pham-Kanter 2009, i Kravdal 2017

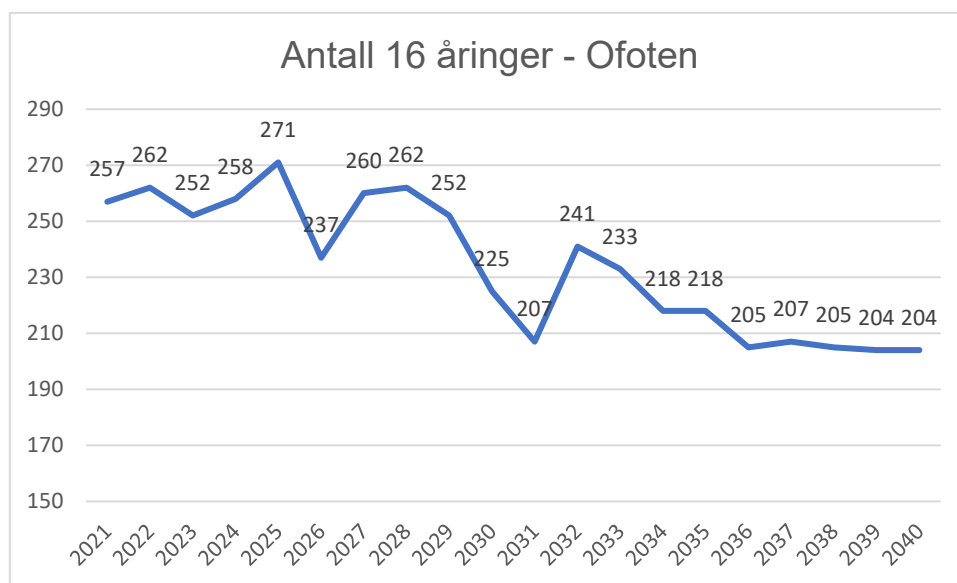
⁶⁷ Hayward, Hummer og Sasson 2015, i Kravdal 2017

og av lokalsamfunnet de vokser opp i. Når befolkningen i Nordland har et relativt lavt utdanningsnivå står man i fare for at dette reproduseres intergenerasjonelt. Det vil derfor være fordelaktig, både for individet og nordlandssamfunnet for øvrig, at utdanningsnivå i befolkningen økes.

Det er en sterk sammenheng mellom elevers skoleresultater i ungdomsskolen og sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring. Tiendeklassingene som gikk ut våren 2019 fikk i snitt 42,8 grunnskolepoeng. Dette var fylkets beste resultat og også bedre enn landssnittet. Det er spesielt Narvik (før sammenslåing) som trekker snittet opp, men de andre kommunene har også gode resultater.

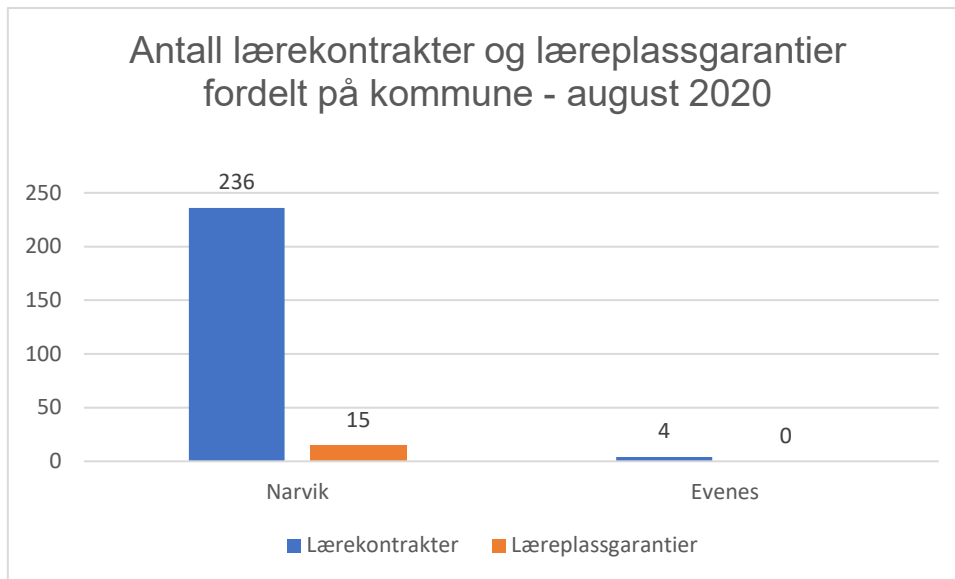
Ofoten har, som de fleste regionene, hatt vesentlig bedring i gjennomføringsandelen i siste femårsperiode. Det har imidlertid vært noen svingninger med en klar topp for kullet som startet i 2013, der andelen som fullfører videregående opplæring i løpet av fem år er høyere enn fylkessnittet. Det er imidlertid noe ustabilitet i resultatene, noe som er naturlig i en region med lavt elevtall.

I Ofoten er det én videregående skole, Narvik. Skolens elevtall har sunket en god del de siste årene, noe som gjenspeiler minkende ungdomskull i regionen. For noen år siden hadde skolen opp mot 900 elever, tallet for skoleåret 2019–2020 er 737. Figuren nedenfor viser forventede antall 16-åringer i årene som kommer, fram mot 2040.

Figur 38 Framskrivning av 16 åringer Ofoten (Narvik og Evenes). Kilde: SSB.no (MMMM)

En konsekvens av synkende elevtall er at noen tilbud med svak søkning har blitt tatt ut av tilbudsstrukturen. Narvik videregående har fremdeles et rimelig bredt og variert tilbud til regionens ungdommer.

Figur 39 Lærekontrakter og læreplassgarantier Narvik/Evenes

I Ofoten er fag knyttet til byggenæringen størst med tømrer og elektriker på topp. De to lærefagene fra helse- og oppvekstfag, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget, er store i alle regioner. I regionen er det god formidling fra Vg2 kjøretøy ved Narvik videregående. Den andre Vg2 TIP-klassen ved Narvik er industriteknologi, der elevtall og antall lærlinger er noe lavere. Det er svak etterspørsel i regionen etter lærlinger fra Vg2 kokk- og servitørfag, der elevtallet har ligget mellom 10 og 15 per år. De to store hotellene i Narvik har til sammen fem løpende lærekontrakter, det vil si at det kun tegnes to til tre nye lærekontrakter per år. Her skal man imidlertid være klar over at mange kokk- og servitørfagelever får kontrakt på Hurtigruten, og disse kontraktene registreres i Troms. Fire frisørlærlinger er også noe lite, men her må man ta i betraktning at tilbudet Vg2 frisør ikke kom før i skoleåret 2018–2019. Man må derfor forvente en økning framover.

5.6.2. Nærings- og kompetansemiljø

Ofoten er kjent for sitt teknologiske miljø med UiT – Norges arktiske universitet og SINTEF Nord, i tillegg til å være utskipningshavn for Europas største jernmalmproducent, LKAB. Ofotbanen har også gjort regionen til et knutepunkt for mesteparten av varetransporten fra sør til Nord-Norge. Regionen er viktig for produksjon av fornybar vannkraft i Norge.

Den største private sektoren er bygg og anlegg med 11 prosent av de sysselsatte i Ofoten. Her dominerer Narvik med over 1000 sysselsatte av totalt rundt 1200 i denne næringen i regionen. Sysselsatte i detaljhandelen er 9 prosent av de sysselsatte og noe over gjennomsnittet i Nordland.

I Ofoten er hovedaktivitetene innenfor reiseliv lokalisert til Narvik og de tilbudene som tilbys i og rundt Narvikfjellet på sommer og vinterstid. I tillegg er det en rekke mindre aktører rundt i regionen som tilbyr overnatting, servering og aktiviteter året rundt. 3,3 prosent av de sysselsatte i Ofoten er sysselsatte innenfor overnatting og servering. I tillegg sysselsetter reiselivet mange innen andre næringer som transport og personlig tjenesteyting.

Offentlig sektor sysselsetter 39 prosent av totalt sysselsatte i regionen. Dette er over gjennomsnittet for regionene i Nordland. Betydelige statlige virksomheter i regionen er Narvik sykehus, Kompetansesenter rus Nord, Forsvaret, IMDI, UDI, Statkraft, Statnett, NVE, Jernbanelivet og UiT.

Regionen har hatt tilbud om ingeniørutdanning siden 1955. Høgskolen i Narvik fusjonerte i 2016 med UiT og på campus tilbys i dag utdanning innenfor ingeniørvitenskap og teknologi, økonomi og sykepleie. SINTEF Nord er et teknologisk forskningsinstitutt med 25 ansatte som sammen med UiT har et sterkt fagmiljø innenfor kaldt klima og hvordan dette påvirker installasjoner, bygg og anlegg i Arktis og tiltak for å forbygge effekter av kaldt klima. Med utgangspunkt i dette kompetansemiljøet har Innovasjon Norge tildelt betongklyngen N3C (Norwegian Cold Concrete Cluster) status som ARENA klynge. Klyngen representerer hele verdikjeden for bygg- og anleggsbransjen i Nord-Norge. KUPA er klyngeleder og har 18 medarbeidere med hovedkontor i Harstad og avdelingskontor i Narvik. KUPA er et industrirettet innovasjons- og rådgivingselskap. De viktigste satsingsområdene er petroleum samt marin og maritim industri.

Det sterke teknologiske miljøet har også ført til at forsvaret ved FLO har lagt et av sine verksteder til regionen. Bjerkvik tekniske verksted leverer tekniske tjenester og gjør ingeniørarbeid og vedlikehold av kjøretøy, våpen, elektronikk og optikk. Evenes flystasjon er under oppbygging og skal være base for kampfly og maritime patruljefly. Prosjektet er kostnadsberegnet til 4,1 milliarder kroner og skal ha kapasitet til 1000 mannskap, av dette 500 fast ansatte, og vil bidra til å styrke det teknologiske kompetansemiljøet i regionen.

Futurum er Narvik kommunes næringsutviklingselskap med 6 medarbeidere, men de er også et kompetansemiljø for omliggende kommuner og arbeidslivet.